

almeGa TJÄNSTEINDIKATOR

Q1 2017

Tjänsteindikatorn på konjunkturtoppen

”

Högt resursutnyttjande parad med svag
tjänsteprisutveckling

almeGa

Almegas tjänsteindikator är en kvartalsbaserad konjunkturindikator som belyser den sammantagna utvecklingen i den privata tjänstesektorn. Den är väl lämpad för att på ett tidigt stadium pricka in vändpunkterna i konjunkturen. Exempelvis förutspådde Almega redan i juni 2009 med hjälp av tjänsteindikatorn att produktionsnedgången för tjänstesektorn under finanskrisen skulle komma att bli relativt kortvarig. Detta visade sig också stämma. Likaså prickade tjänsteindikatorn in den följande vändningen andra kvartalet 2011, då produktionstillväxten för den privata tjänstesektorn skulle börja vika av, alltså upphöra att accelerera. Början till återhämtning från och med tredje kvartalet 2013 prickade tjänsteindikatorn också in.

Tjänsteindikatorn har ett högt prognosvärde för den faktiska utvecklingen av produktion, prisutveckling och arbetsmarknad, och ligger cirka två månader före publiceringen av det faktiska utfallet för tjänsteproduktionen enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex. Den är en snabb och tillförlitlig signal på konjunkturförändringar i branscher som tillsammans väger tungt i Sveriges totala produktion. Tjänsteproducenterna inom näringslivet svarar för 51 procent av BNP, och 46 procent av den totala sysselsättningen.

För ytterligare upplysningar om Tjänsteindikatorn kontakta:

Lena Hagman
chefekonom Almega
tel. 08-762 69 61, lena.hagman@almega.se

Oscar Scheja
ekonom Almega
tel. 08-762 70 41, oscar.scheja@almega.se

Almega är de svenska tjänsteföretagarnas arbetsgivar- och intresseorganisation. Almega har nära 11 000 medlemsföretag i sju förbund, som tillsammans representerar ett 60-tal branscher inom tjänstesektorn. Medlemsföretagen har sammanlagt drygt 540 000 anställda. Förbunden arbetar med de frågor som rör respektive bransch. Arbetsgivarförbunden bildar tillsammans Almega och ingår i Svenskt Näringsliv.

- Almega Samhallförbundet
- Almega Tjänsteförbunden
- Almega Tjänsteföretagen
- Bemanningsföretagen
- IT&Telekomföretagen inom Almega
- Medieföretagen
- Vårdföretagarna

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Har konjunkturen nått toppen?	6
	2.1 Tjänsteindikatorn och tjänsteproduktionen	6
	2.2 Tjänstebranschernas tillväxt under fjärde kvartalet	11
3	Arbetsmarknadsindikatorn	20
	3.1 Vakansgraden i privat tjänstesektor på historiskt hög nivå	20
4	De senaste trenderna för tjänstepriserna i privat sektor	28
	4.1 Prisökningstakten tar lite mer fart under första kvartalet	28
	4.2 KPI får draghjälp av ökade energipriser	34
	4.3 Tjänstepriserna i KPI bromsar in	37

Ny uppdatering av tjänsteindikatorn

Almegas tjänsteindikator har tagits fram av Almega från och med år 2001¹ för att ge en indikation om vart konjunkturen i den privata tjänstesektorn är på väg på kort sikt. Indikatorn ger information för att tidigt kunna förutspå vändpunkter i konjunkturen, både inom tjänstesektorn och i hela Sveriges ekonomi, eftersom den privata tjänstesektorn svarar för lite över hälften av Sveriges totala produktion, BNP.

För att tjänsteindikatorn ska kunna ge en så bra och träffsäker vägledning som möjligt har Almega nu uppdaterat skattningarna för tjänste- respektive arbetsmarknadsindikatorn. Från och med första kvartalet 2017 bygger dessa indikatorer på nya skattningar av sambandet mellan tjänsteföretagens svar i Konjunkturinstitutets barometer i förhållande till utfall enligt SCB:s statistik vad gäller produktion respektive sysselsättning i den privata tjänstesektorn. Almegas tjänsteindikator täcker in omkring 90 procent av den privata tjänstesektorns förädlingsvärde och drygt 80 procent av dess sysselsättning², se vidare faktarutan nedan. Almega har dessutom en prisindikator för tjänsteprisernas utveckling, som indikerar om de kommer att öka, vara oförändrade eller minska under det aktuella kvartalet. Prisindikatorn är också en ledande indikator, som indikerar tjänsteprisernas utveckling drygt en månad innan SCB redovisar utfallet för kvartalet.

¹ Almegas tjänsteindikator togs fram 2001 av Owe Danemar, Almegas dåvarande chefekonom.

² De tjänstebranscher som saknas i KI-barometern är utbildning, hälso- och sjukvård, kultur, nöje och fritid samt samhällsrelaterade och hushållsnära tjänster inom näringslivet. Dessa branscher täcks å andra sidan in i Tjänsteproduktionsindex samt i nationalräkenskaperna som Almegas indikatorer skattats mot.

Faktaruta om tjänsteindikatorn

Tjänsteindikatorn bygger på en skattning av sambandet mellan tjänsteföretagens svar i Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer och utfallet för produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex. Skattningen utgår från sambandet mellan bland annat företagets förväntningar om det kommande kvartalets efterfråge- och produktionsutveckling och den faktiska utvecklingen av tjänsteproduktionen per kvartal enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex.

Tjänsteindikatorn är beräknad i indexform där värdet 100 anger genomsnittet för den observerade period som den bygger på (skattningen är gjord på data från och med år 2005). Indexvärden över 100 anger alltså en högre tillväxt jämfört med det historiska genomsnittet och index under 100 på det motsatta. Indikatorn anger också om tillväxten kan förväntas öka, vara ungefär oförändrad eller minska under det närmaste kvartalet. Indikatorn är ledande, dvs. den ligger två till tre månader före publiceringen av det faktiska utfallet från SCB.

Almegas arbetsmarknadsindikator bygger på motsvarande sätt som tjänsteindikatorn på ett skattat samband mellan svar från tjänsteföretagen i KI-barometern och utfallet för den privata tjänstesektorns sysselsättningsförändring enligt SCB:s nationalräkenskaper. Indexvärdet 100 anger det historiska genomsnittet för indikatorn baserat på det skattade sambandet från och med år 2005.

Prisindikatorn skiljer sig från tjänste- och arbetsmarknadsindikatorn då den inte bygger på ett skattat samband mellan svar i KI-barometern och utfall enligt SCB:s statistik. Prisindikatorn bygger enbart på företagets svar i KI-barometern, som räknats om till ett index som visar om tjänstepriserna väntas öka, minska eller vara oförändrade under det närmaste kvartalet. Ett indexvärde enligt prisindikatorn över 50 indikerar en ökning av tjänstepriserna och under 50 en nedgång i priserna. Ett indexvärde på 50 innebär ungefär oförändrade priser. Prisindikatorn bygger på tjänsteföretagens svar i KI-barometern då de tillfrågats om deras försäljningspriser väntas öka, vara oförändrade eller minska under det närmaste kvartalet.

1 Sammanfattning

Almegas tjänsteindikator för årets första kvartal pekar på en ännu starkare produktionstillväxt i den privata tjänstesektorn än under föregående kvartal, då takten uppgick till 4,4 procent. Förutom en fortsatt stark efterfrågan på en rad tjänster i början av 2017 kommer tillväxttalet för första kvartalet bli starkt även till följd av att produktionen kommer att jämföras mot ett relativt svagt första kvartal 2016.

Almegas tjänsteindikator tyder nu på att tjänsteproduktionen under årets första kvartal når toppen av konjunkturen, i nivå med den förra konjunkturtoppen år 2007. Almegas tjänsteindikator återspeglar en fortsatt stark efterfrågan för större delen av tjänstesektorn och ett mycket högt resursutnyttjande under första kvartalet 2017. Tjänsteproduktionen har kunnat öka så starkt under det senaste året främst tack vare en ökning av antalet arbetade timmar per sysselsatt. En sådan ökning bör betraktas som en kortsiktig lösning för att kunna öka produktionen med ett så ansträngt resursutnyttjande. En fortsatt inbromsning av ökningstakten för sysselsättningen samt produktiviteten i tjänstesektorn kan väntas under 2017, eftersom bristen på arbetskraft inte kommer att kunna lösas på kort sikt. Almegas räknar därför med att tillväxten i den privata tjänstesektorn kommer att bromsa in under loppet av året.

Arbetsmarknadsindikatorn pekar på att sysselsättningstillväxten i den privata tjänstesektorn kommer att fortsätta stärkas under första kvartalet 2017 och tangerar indikatorns hittills högsta indexvärde som noterades första kvartalet 2008, dvs. strax innan inledningen av finanskrisen samma år. Den faktiska ökningen av sysselsättningen har dock i genomsnitt varit betydligt lägre än vad arbetsmarknadsindikatorn har pekat på sedan 2015. Det reflekterar att företagen har stora förhoppningar om att anställa men att utbudet av eftersökta kompetenser är otillräckligt. Bristtalen har skjutit i höjden inom flertalet kunskapsintensiva branscher och Almegas visar i denna rapport unik statistik på att vakansgraden är uppe på rekordnivåer, dels i näringslivet i stort, men i synnerhet i den privata tjänstesektorn. Ett ytterligare tecken på nuvarande kompetensbrist är att tjänsteföretagen har ökat medelarbetstiden bland den befintliga personalen markant mellan 2015 och 2016 för att kunna hålla uppe sin produktionstillväxt.

Almegas prisindikator pekar på att försäljningspriserna inom privat tjänstesektor kan väntas vända uppåt under första kvartalet 2017, både inom handeln och inom övriga tjänstenäringsringar. Den faktiska utvecklingen av de privata tjänsteföretagens försäljningspriser ligger alltså på en historiskt låg nivå.

Konsumentpriserna enligt KPI har också tagit mer fart, men drivs uppåt främst av tillfälliga effekter genom ökade energipriser. Ökningstakten för tjänstepriserna inom KPI mattades däremot av under inledningen av 2017 jämfört med 2016, vilket vi ger förklaringar till i ett särskilt avsnitt.

Lena Hagman, chefekonom och Oscar Scheja, ekonom, Almegas, 17 mars 2017

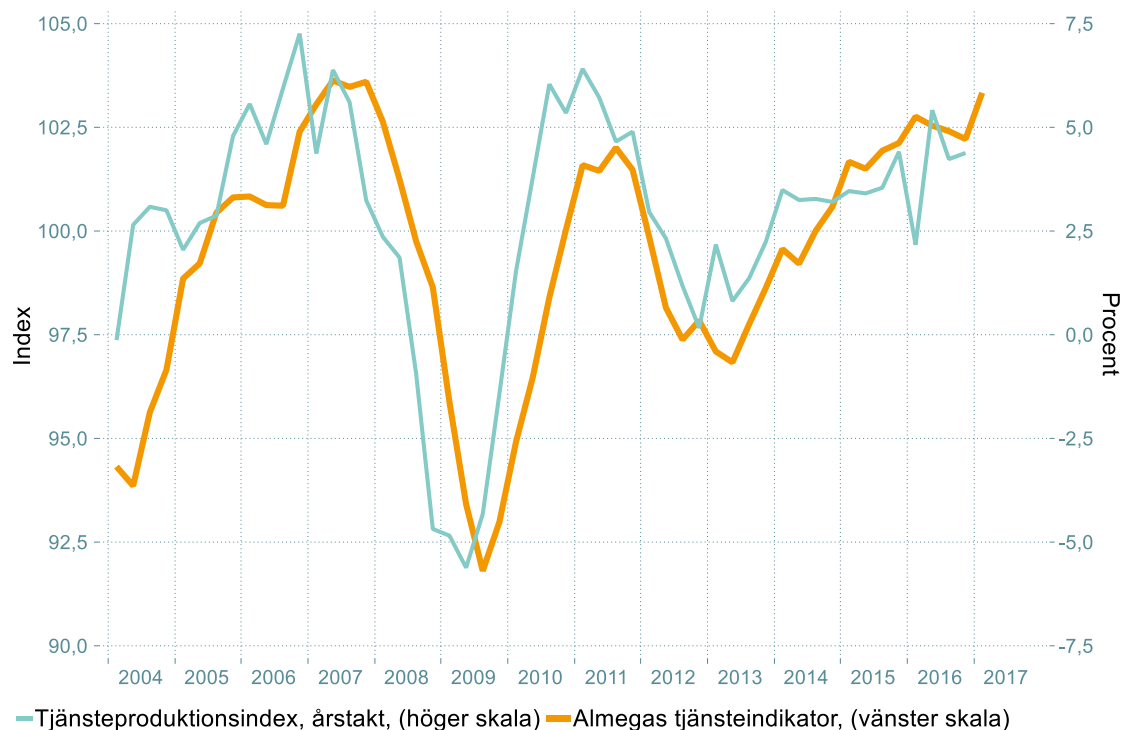
2 Har konjunkturen nått toppen?

2.1 Tjänsteindikatorn och tjänsteproduktionen

Almegas tjänsteindikator för årets första kvartal pekar på en ännu starkare produktionstillväxt i den privata tjänstesektorn än under föregående kvartal, då takten uppgick till 4,4 procent, se diagram 1. Under helåret 2016 steg tjänsteproduktionen med 4,0 procent jämfört med 2015 års produktionsnivå, enligt SCB:s Tjänsteproduktionsindex. Ökningen 2016 blev därmed något högre än under 2015 då tillväxten uppgick till 3,7 procent.

Almegas tjänsteindikator tyder nu på att tjänsteproduktionen under årets första kvartal når toppen av konjunkturen, i nivå med den förra konjunkturtoppen år 2007. Då nådde Almegas tjänsteindikator en toppnivå på indexvärdet 103,5. Nu visar indikatorn ett värde på 103,3 för årets första kvartal. Almegas tjänsteindikator återspeglar nu en fortsatt stark efterfrågan för större delen av tjänstesektorn och ett mycket högt resursutnyttjande under första kvartalet 2017.

Diagram 1: Almegas tjänsteindikator för produktionstillväxten i privat tjänstesektor

Källa: Almegas, Konjunkturinstitutet (KI-barometern), SCB, Macrobond.

En återkommande fråga är hur tjänsteföretag som nu producerar till nära maximalt resursutnyttjande ändå lyckas öka sin produktion med sina, i dagsläget begränsade produktionsresurser. En kortsiktig lösning såg under förra året ut att vara att öka medelarbetstiden för den befintliga personalen. Med andra ord steg antalet arbetade timmar per sysselsatt, vilket resulterade i ökad produktion per sysselsatt. Från att ha ökat med 0,5 procent under 2015 steg medelarbetstiden med 1,1 procent under 2016, enligt SCB:s siffror från nationalräkenskaperna. Denna ökning kompenserade för att produktionen per arbetad timme ökade långsammare under förra året jämfört med 2015, det vill säga produktivitetstillväxten blev svagare. Även sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn ökade långsammare jämfört med 2015. Med andra ord kunde produktionen i tjänstesektorn ändå öka så starkt under 2016 tack vare ökningen av medelarbetstiden. Om den varit oförändrad, allt annat lika, hade tillväxten i den privata tjänstesektorn begränsats till 2,8 procent i stället för till 3,9 procent³ under förra året, (se vidare avsnitt 3 om arbetsmarknaden).

En annan lösning för att öka produktionen trots begränsade produktionsresurser skulle kunna vara att öka andelen högproduktiv arbetskraft, dvs. arbetskraft som kan generera mer tillväxt per sysselsatt. Denna typ av lösning har emellertid blivit allt svårare för företagen att lyckas med eftersom bristen på arbetskraft med hög kompetens som företagen efterfrågar, särskilt inom kunskapsintensiva branscher, har stigit till historiskt höga nivåer.

Ännu en lösning skulle kunna vara att outsourca delar av produktionen till utlandet och importera tjänster som behövs för att kunna öka produktionen. Den typen av lösning är dock svårare att följa i den officiella statistiken eftersom det saknas aktuell information om sådan typ av import. Det kan dröja ett par år innan vi kan ta reda på hur det såg ut under det föregående året när det gäller import av insatstjänster för produktionen i tjänstesektorn. Den typen av information skulle också kunna inhämtas direkt från företag, men det kräver också resurser och tillräcklig omfattning för att kunna dra mer övergripande slutsatser för tjänstebranscher i stort. SCB genomförde en sådan enkätundersökning för några år sedan bland företag för perioden 2009-2011, som gav värdefull information om en ökad outsourcing av produktion även från tjänstebranscher.⁴ En uppföljning av en sådan undersökning för de senaste årens utveckling skulle ge ny, värdefull information.

Förutom en fortsatt stark efterfrågan på en rad tjänster i början av 2017 kommer tillväxttalet för första kvartalet i år bli starkt, även till följd av att produktionen kommer att jämföras mot ett relativt svagt första kvartal 2016. En första indikation på just detta är att tjänsteproduktionsindex för januari i år steg ovanligt kraftigt, med hela 7,7 procent. En motsatt effekt kan komma under årets andra kvartal, då produktionsnivån

³ Dessa tal baseras på utvecklingen av förädlingsvärdet i fasta priser inom den privata tjänstesektorn enligt de svenska nationalräkenskaperna och är inte helt jämförbara med talen som baseras på Tjänsteproduktionsindex.

⁴ Se SCB, *Globala värdekedjor och flytt av verksamhet*, 2013. SCB genomförde en undersökning bland företag inom ramen för ett utvecklingsprojekt hos EU:s statistikbyrå Eurostat. Rapporten beskriver och kvantifierar fenomenet kring företagens globala värdekedjor samt flytt av verksamhet.

kommer att jämföras mot ett relativt starkare andra kvartal för tjänsteproduktionen förra året. I Almegas rapport om tjänsteindikatorn för andra kvartalet förra året pekade vi på att tjänsteproduktionen åkte som ”en jojo” under första respektive andra kvartalet, se även diagram 1. Vi förklarade också att det var ett fåtal branscher som låg bakom denna utveckling. Bland annat fick vård- och omsorg samt utbildningsbranschen ett starkt uppsving under andra kvartalet.

I vilken mån bidrog olika tjänstebranscher till den starka tillväxten inom den privata tjänstesektorn under förra året? Nu finns siffror för fjärde kvartalet 2016 och därmed även för helåret 2016 som visar hur de olika tjänstebranscherna bidrog till den starka tillväxten, se tabell 1.

Det är liksom tidigare företagstjänster som sammantaget bidrar mest till den ökade tillväxten i tjänstesektorn. Under fjärde kvartalet bidrog branscherna inom företagstjänster med sammanlagt 46 procent av tillväxten i den privata tjänstesektorn enligt tjänsteproduktionsindex, se tabell 1.⁵ Alltså, med sammanlagt 2 procentenheter av tillväxten på 4,4 procent fjärde kvartalet 2016.

Företagstjänsterna som finns med i tjänsteproduktionsindex svarar sammantaget för 31 procent av den privata tjänstesektorns produktion, enligt SCB:s beräkning av branschernas ”vikter” i tjänsteproduktionsindex, se tabell 1. De väger således ”tungt” som andel av den totala tjänsteproduktionen inom näringslivet.

Företagstjänsternas bidrag till tjänsteproduktionens tillväxt under fjolåret har dock minskat jämfört med deras bidrag under 2015, från nära hälften av tillväxten under 2015 till cirka 40 procent av tillväxten i den privata tjänstesektorn under helåret 2016. Det indikerar att flera delbranscher inom företagstjänster fått svårare att öka produktionen och möta den starka efterfrågan. Orsaken torde vara den uppkomna bristen på kapacitet i form av för liten tillgång på arbetsmarknaden av den kompetens som företagen behöver för sin produktion. Enligt en enkätundersökning bland Almegas medlemsföretag i augusti 2016 svarade 37 procent av företagen att de fått tacka nej till uppdrag på grund av svårigheter att rekrytera medarbetare. Andelen var ännu högre för de ingående branscherna Teknikkonsulter/arkitekter (60%), Bemanning/arbetsförmedling (65%) och Data/IT/Telekom (49%).⁶

Under 2016 bidrog särskilt partihandel samt fastighetsbolag och fastighetsförvaltare mer jämfört med under 2015 till den totala tillväxten inom den privata tjänstesektorn. Även företag inom uthyrning, fastighetsservice, resetjänster, säkerhetstjänster och andra stödtjänster bidrog under förra året relativt mer till produktionsökningen jämfört med 2015. Dessa branscher ingår i begreppet företagstjänster. Däremot minskade bidraget

⁵ Till företagstjänster räknar Almega telekommunikationsbolag, datakonsulter och programvaruproducenter, företag inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik, uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster.

⁶ Enligt enkätundersökning bland Almegas medlemsföretag genomförd av Novus, augusti 2016. Se Almegas konjunkturrapport, november 2016.

från övriga företagstjänster under 2016, bland andra datakonsulter och programvaruproducenter och företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik och telekommunikation. Detta trots att efterfrågan på dessa tjänster fortsatte att öka under året. Tillväxttakten för deras produktion dämpades trots den starka efterfrågan, vilket sannolikt hörde samman med ökad brist på produktionskapacitet i form av stigande personalbrist.

Tabell 1: Bidrag i procentenheter till produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn

4:e kvartalet 2016	2016	2015	Vikt	
4,4	4,0	3,7	100,0	Tjänstenärningar exklusive kreditinstitut och försäkringsbolag m.m.
				Varav:
0,3	0,4	0,4	4,0	Motorhandel
0,5	0,5	0,2	12,0	Parti - och provisionshandel utom med motorfordon
0,2	0,2	0,5	8,0	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar
0,2	0,1	0,0	9,0	Transport- och magasineringsföretag
0,1	0,2	0,1	4,0	Hotell och restauranger
0,0	0,0	0,2	2,0	Telekommunikationsbolag
0,5	0,3	0,4	6,0	Programvaruproducenter, datakonsulter o.d.
0,5	0,3	0,1	18,0	Fastighetsbolag och fastighetsförvaltare
0,7	0,7	0,8	13,0	Företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik
0,8	0,6	0,4	8,0	Företag inom uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster
0,1	0,0	-0,1	2,0	Utbildningsväsendet
0,4	0,4	0,3	6,0	Enheter för vård och omsorg, socialtjänst
0,2	0,1	0,3	3,0	Kultur, nöje och fritid
0,0	0,1	0,2	5,0	Övriga branscher

* Tjänstenärningar exkl. kreditinstitut och försäkringsbolag.

Källa: SCB, Almega.

Tjänsteföretagen visar fortsatt optimism om att efterfrågan kommer att öka under de närmaste månaderna. Senast i februari i år räknade 42 procent av tjänsteföretagen med ökad efterfrågan till och med maj i år, enligt Konjunkturbarometern.⁷ Endast 6 procent räknade med minskad efterfrågan, vilket ger ett nettotal på 36.⁸ Under de senaste tre åren har nettotalet legat på 28 i genomsnitt under den uppåtgående konjunkturen. Tjänsteföretagen har alltså skruvat upp sina förväntningar ännu ett snäpp om att efterfrågan ska bli ännu högre under de närmaste månaderna jämfört med de senaste åren.

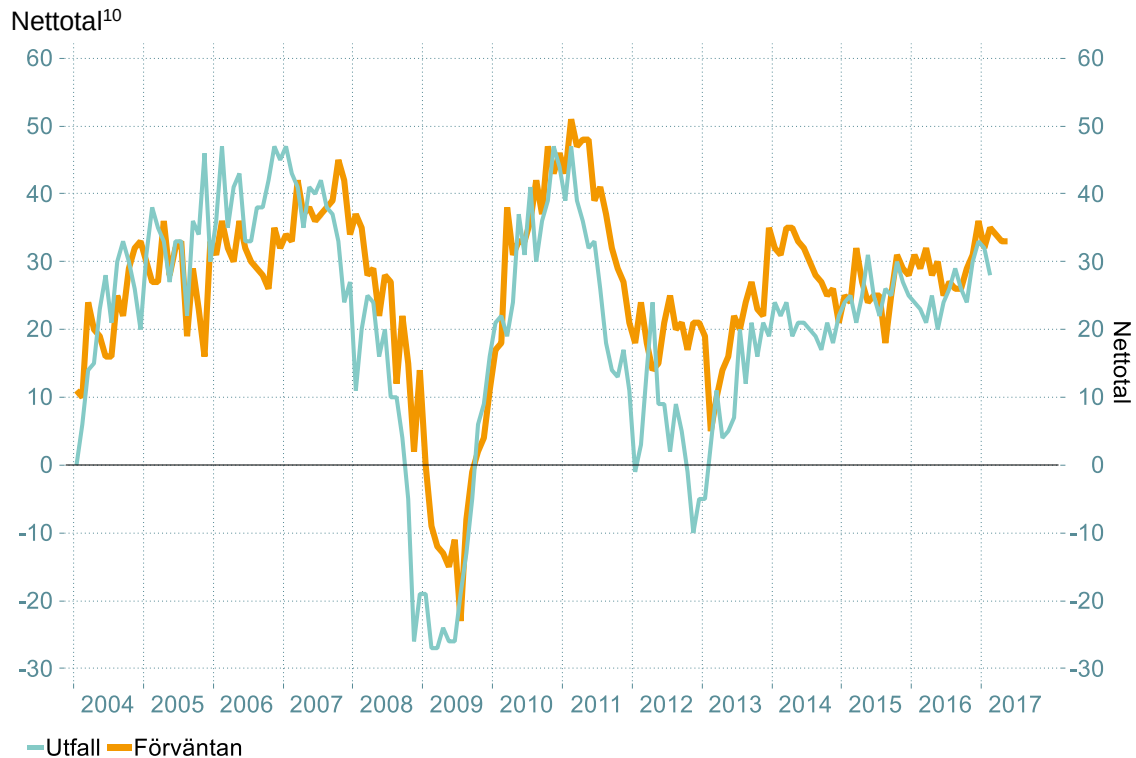
Den ännu starka tillväxten inom en rad tjänstebranscher speglar främst en fortsatt stark inhemsk efterfrågan. Den i sin tur är stimulerad av den extremt expansiva penningpolitiken, med negativ styrränta och fortsatt låga bolåneräntor. Vid sitt senaste penningpolitiska möte, den 14 februari i år, beslutade Riksbankens direktion att behålla reporäntan oförändrad på -0,50 procent. Reporäntebanan för de närmaste åren indikerar att det finns en större sannolikhet för att räntan sänks än att den höjs under den närmaste tiden och att långsamma höjningar inleds först i början av 2018.⁹

⁷ Konjunkturbarometern, Konjunkturinstitutet, mars 2017.

⁸ Det säsongsrensade nettotalet låg på 33 procent.

⁹ Se Riksbankens penningpolitiska rapport, februari 2017.

Diagram 2: Privata tjänstenäringar, förväntningar och utfall för efterfrågan på företagens tjänster

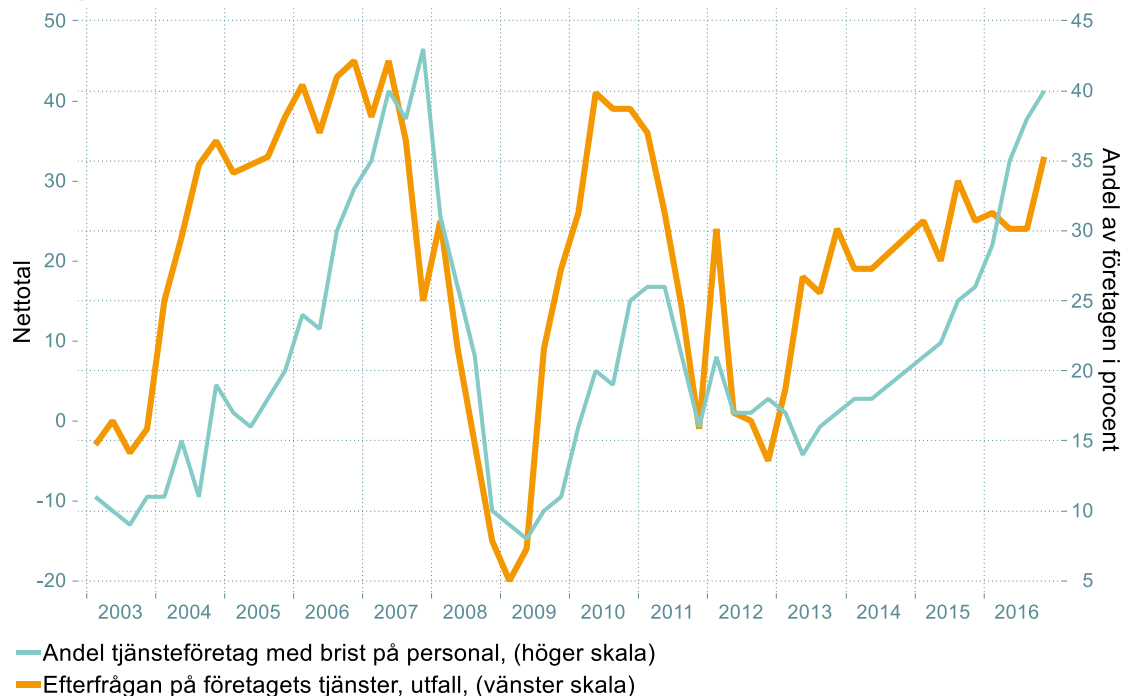
Källa: KI-barometern, Macrobond.

Bristen på personal har fortsatt att stiga under de senaste årens konjunkturuppgång i samband med fortsatt ökad efterfrågan för privat tjänstesektor. Andelen företag med personalbrist närmar sig de höga nivåerna under den förra konjunkturtoppen i slutet av 2007, se diagram 3. Frågan är hur länge den starka efterfrågan kommer hålla i sig, och även hur länge företagen förmår öka sin produktionstillväxt med det nu höga kapacitetsutnyttjandet.

¹⁰ Med netttotal menas andelen företag som, i det här fallet, svarat att efterfrågan ökat minus andelen som svarat att den minskat. Nettotalet för vad företagen förväntar sig för utveckling av efterfrågan under de närmast kommande månaderna beräknas på motsvarande sätt.

Diagram 3: Efterfrågan och brist på personal, privat tjänstesektor

Säsongsrensats

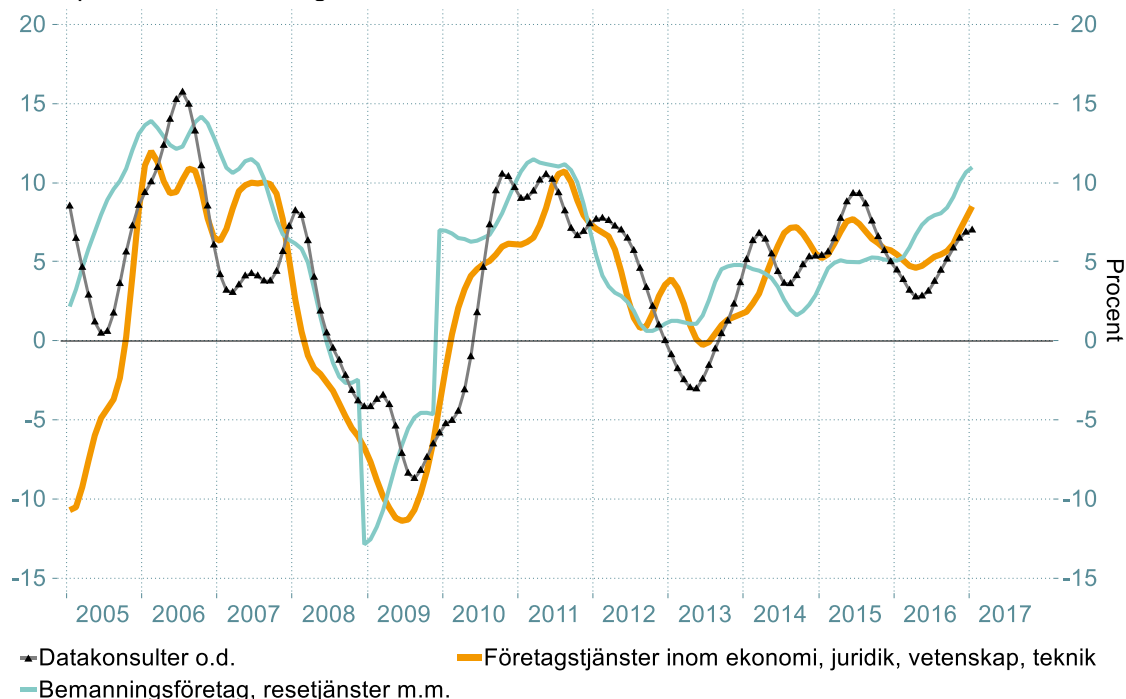
Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), Macrobond.

2.2 Tjänstebranschernas tillväxt under fjärde kvartalet

Produktionstillväxten för företagstjänster tog förnyad fart under andra halvåret 2016, se diagram 4. Efter en avmattning från mitten av 2015 för datakonsulter och företagstjänster inom ekonomi, juridik, vetenskap och teknik vände tillväxten upp under andra halvåret i fjol. Bemanningsbranschen, resetjänster med flera övriga företagstjänster visade en stadigt uppåtgående trend för produktionstillväxten under 2016. Almegas medlemsföretag inom företagstjänster förväntade sig ökad efterfrågan från stora sektorer i svensk ekonomi under andra halvåret 2016, och mycket tyder på att deras förväntningar infriades.

Diagram 4: Produktionstillväxt för företagstjänster¹¹, procentuell förändring över 12 månader¹²

Fasta priser, kalenderkorrigerat, trend

Källa: SCB (Tjänsteproduktionsindex), Macrobond.

I Almegas enkätundersökning i augusti 2016 förväntade sig medlemsföretag inom företagstjänster ökad efterfrågan under andra halvåret 2016 från bygg- och tillverkningsindustrin, offentlig samt privat tjänstesektor. Efterfrågan väntades öka mest från offentlig sektor samt från tillverkningsindustrin jämfört med utvecklingen under första halvåret 2016. Bland delbranscherna inom tjänstesektorn förväntades efterfrågan från den finansiella sektorn ta mer fart under andra halvåret jämfört med det första. För övriga delbranscher inom tjänstesektorn väntades efterfrågan vara ungefär lika stark som under första halvåret.¹³

Mot slutet av 2016 drog bemanningsföretagen ned sina förväntningar om utvecklingen av efterfrågan på deras tjänster, men efterfrågan ser ut att ha blivit betydligt bättre än befarat, se diagram 5. Enligt Bemanningsföretagens kvartalsrapport för fjärde kvartalet 2016¹⁴ ökade omsättningen, bland annat för det största yrkesområdet

¹¹ Här ingår branscher inom ekonomi, juridik, vetenskap och teknik (SNI 69-75).

¹² I diagram 4 är månadsstatistiken trendsattad av SCB, det vill säga rensad för tillfälliga variationer. Detta gör det lättare att följa den långsiktiga trenden för produktionens utveckling.

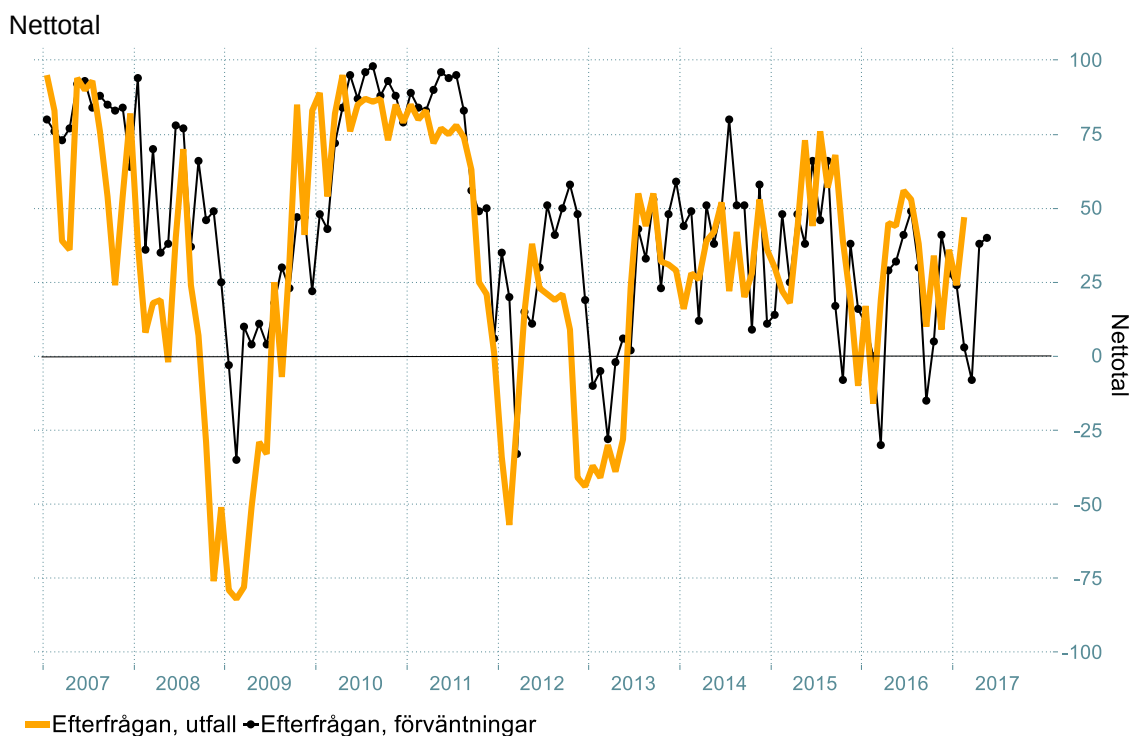
¹³ Se Almegas Tjänsteindikator för tredje kvartalet, september 2016 (som kan hämtas från www.almega.se)

¹⁴ Se Bemanningsföretagen, februari 2017.

Industri/tillverkning, med 13 procent, vilket var klart starkare än tillväxten under de två föregående kvartalen.

Enligt den senaste KI-barometern från februari i år har bemanningsföretagen dragit upp sina förväntningar om efterfrågan under de närmaste månaderna till och med maj, då andelen företag som räknar med ökad efterfrågan stigit, från 1/5 av företagen i december förra året till drygt hälften av dem i februari i år.

Diagram 5: Bemanningsföretagen, utfall samt förväntningar om efterfrågan under de närmaste tre månaderna

Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), Macrobond.

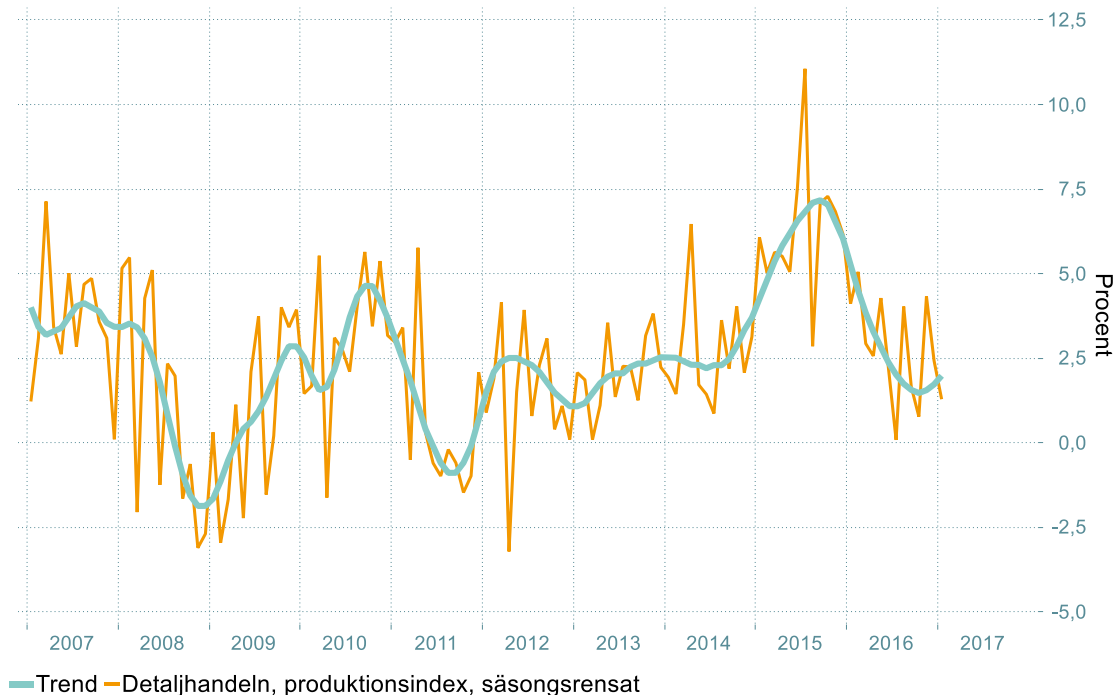
Detaljhandeln visade under förra året en svagare utveckling än under 2015. Enligt tjänsteproduktionsindex låg detaljhandelns tillväxt på 2,8 procent i fasta priser under 2016, att jämföra med 6,4 procent under 2015. Även handeln med motorfordon visade svagare tillväxt mot slutet av förra året, en ökning med 6,4 procent, att jämföra med ett genomsnitt på nära 10 procent under de föregående tre kvartalen. Hushållens konsumtion totalt sett visade under förra året en nedväxling, från 2,7 procent 2015 till 2,2 procent, enligt de senaste nationalräkenskaperna från SCB. Den senaste siffran över hushållens konsumtion som avser januari i år visar en fortsatt relativt svagare utveckling

- en ökning med 2,1 procent jämfört med motsvarande månad föregående år, i kalenderkorrigerade tal, enligt SCB.¹⁵

En dämpning av hushållens konsumtion märktes under fjärde kvartalet förra året jämfört med det föregående, bland annat av att hushållen drog ned konsumtionen av hotell- och restaurangtjänster. Det var ett trendbrott efter de senaste årens stadiga uppgång för denna konsumtion. Även utgifter för hälso- och sjukvård, alkoholhaltiga drycker samt konsumtion utomlands minskade mellan tredje och fjärde kvartalet. Samtidigt steg hushållens boendeutgifter, som står för drygt en fjärdedel av hushållens totala konsumtion. Utgifter för boende steg med 0,7 procent fjärde kvartalet, vilket är högre än de senaste 10 årens snitt på 0,3 procent.¹⁶

Diagram 6: Produktionstillväxt, detaljhandeln

Fasta priser, kalenderkorrigerat, säsongrensat

Källa: SCB, Macrobond.

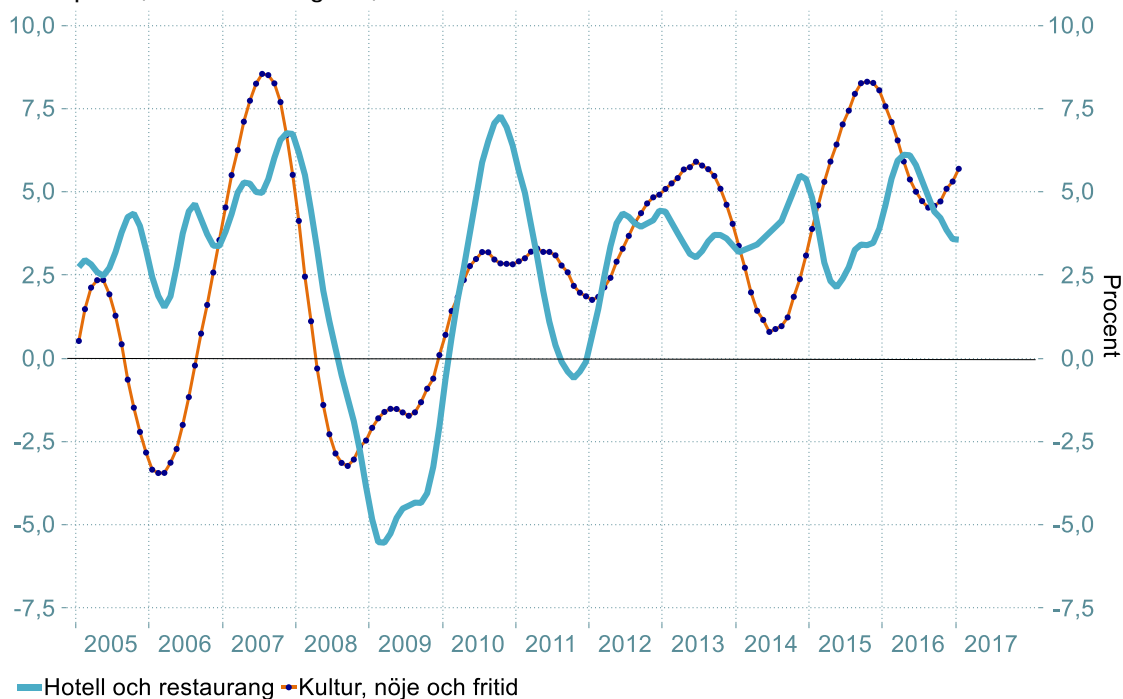
Omsättningen inom hotell och restaurang steg under förra året jämfört med 2015, men mot slutet av året märktes en avmattning, se diagram 7. Det överensstämmer med nedgången för hushållens konsumtion av dessa tjänster under fjärde kvartalet, som vi tidigare påpekat. Enligt KI-barometern har företagen inom branschen dragit ned sina förväntningar om efterfrågan på deras tjänster vad gäller de närmaste månaderna till och med maj, efter att efterfrågan i slutet av förra året blev klart lägre än de förväntat.

¹⁵ Se SCB, hushållens konsumtion i januari 2017, 8 mars 2017.

¹⁶ Se SCB, nationalräkenskaperna för fjärde kvartalet, 28 februari 2017.

Diagram 7: Produktionstillväxt, procentuell förändring över 12 månader¹⁷

Fasta priser, kalenderkorrigerat, trend

Källa: Tjänsteproduktionsindex, SCB, Macrobond.

För branschen kultur, nöje och fritid märks en viss avmattning i tillväxttakt under förra året, men från en hög nivå. Den senaste noteringen för tillväxttakten, för januari, är ändå stark, hela 10 procent.

¹⁷ I diagram 7 är månadsstatistiken trendsattad av SCB, det vill säga rensad för tillfälliga variationer. Detta gör det lättare att följa den långsiktiga trenden för produktionens utveckling.

Tabell 2: Produktionstillväxt i den privata tjänstesektorn

Procentuell förändring jämfört med motsvarande period föregående år

	2016	Januari 2017
Utbildningsverksamhet	1,0	12,6
Övriga företagstjänster (bemanning, fastighetsservice, resetjänster m.m.)	7,5	11,9
Motorhandel	8,9	11,4
Fastighetsbolag och fastighetsförvaltare	1,5	11,3
Telekommunikation	0,8	10,5
Företagstjänster inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	5,5	10,3
Kultur, nöje, fritid	4,4	10,0
Hälso- och sjukvård, omsorg	7,0	8,6
Hotell och restaurangverksamhet	4,7	6,1
Transport- och magasineringsföretag	0,8	3,8
Datakonsultverksamhet	5,3	3,5
Detaljhandel	2,8	1,3
Partihandel	4,5	0,5
Privat tjänstesektor (exkl. kreditinstitut och försäkringsbolag)	4,0	7,7

Anm. Fasta priser och kalenderkorrigerade siffror.

Källa: SCB, tjänsteproduktionsindex, 3 mars 2017.

Privat driven utbildningsverksamhet samt privat vård och omsorg visade markanta produktionslyft under andra kvartalet förra året, enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex, se diagram 8 och 9. Av allt att döma speglar det en ökad efterfrågan för dessa branscher.¹⁸ Uppsvinget beror sannolikt på ett växande behov av vård- och utbildningstjänster i samband med en åldrande befolkning samt rekordhög asylinvandring under 2015.

Nu visar privat utbildningsverksamhet en kraftig produktionsökning i januari i år jämfört med en jämförelsevis låg nivå i januari förra året. Då minskade fortfarande produktionen inom branschen, vilket den gjort från 2015, men fick som tidigare nämnts ett uppsving senare under förra året, se diagram 8. Från att ha legat längst ned på rankinglistan över tillväxttakterna i de olika tjänstebanscher i tabell 2 har nu branschen seglat upp till toppen av listan, med en tillväxt på hela 12,6 procent i januari. Den starka uppgången hör sannolikt samman med de kraftigt ökade behoven av bland annat kurser i svenska för invandrare (SFI).

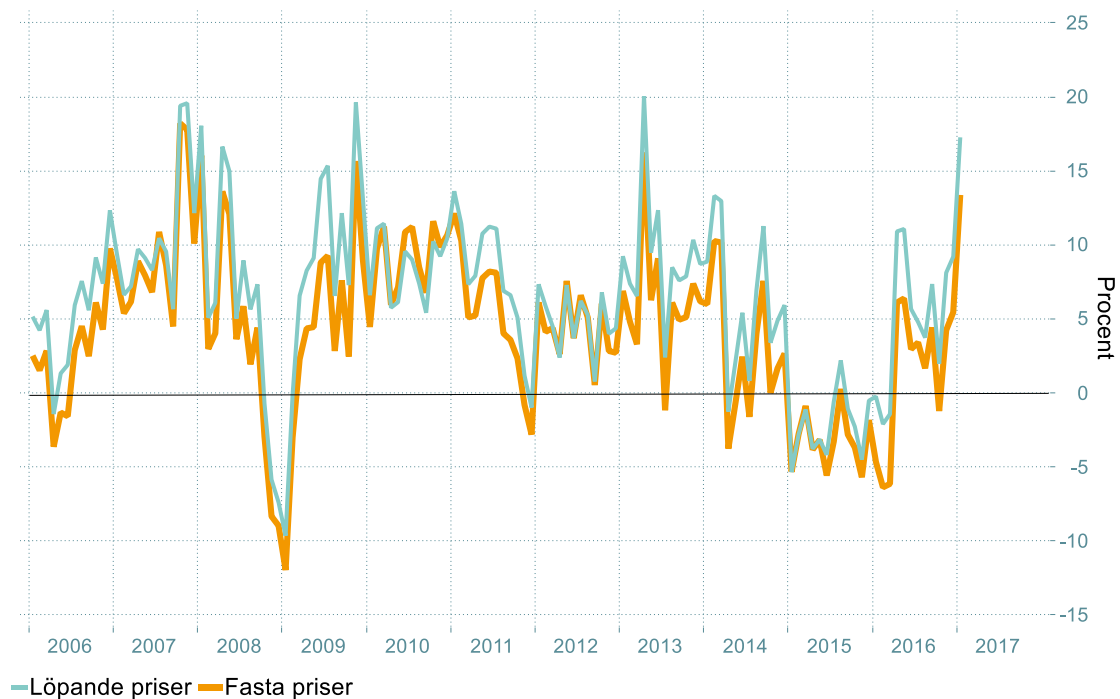
Produktionen för utbildningsverksamhet räknad i löpande priser har utvecklats ännu något starkare jämfört med då man räknar den i fasta priser. I brist på tjänsteprisindex för branschen använder SCB förändringen i lönekostnader samt sysselsättning i branschen för omräkning av produktionen från löpande till fasta priser. Skillnaden

¹⁸ Dessa branscher ingår inte i KI-barometern. I avsaknad av konjunkturindikatorer för dessa branscher saknas uppgifter om företagens förväntningar om exempelvis efterfrågan.

mellan ökningen i löpande och fasta priser återspeglar alltså i det här fallet en ökning i lönekostnader och antalet sysselsatta. Branschen har sysselsatt fler och både sysselsättning och lönekostnader steg under 2016. Då tjänsteproduktionsindex för utbildningsbranschen räknas om från löpande till fasta priser subtraheras alltså denna ökning i lönekostnader.

Diagram 8: Produktionstillväxt för privat utbildningsverksamhet, löpande respektive fasta priser

12-månaderstakt

Källa: SCB, Macrobond.

Efter den relativt svaga produktionstillväxt inom privat hälso- och sjukvård samt omsorg under 2015 fick branschen ett rejält uppsving under andra kvartalet 2016. Förklaringen till den relativt svaga tillväxten under 2015 är sannolikt den ökade osäkerheten om vad den statliga ”Reepalutredningen” skulle utmynna i för förslag i november förra året gällande vinstbegränsningar för välfärdsföretag. Osäkerheten påverkade företagets vilja att nyanställa och expandera sin produktion. Men trots denna osäkerhet tog produktionstillväxten alltså rejäl fart under andra kvartalet förra året. Den huvudsakliga förklaringen torde vara att det funnits ett starkt uppdämt behov av att möta ökad efterfrågan på vård och omsorg. Bland annat är behovet av nya äldreboenden i kommunerna stort och växande, och många kommuner har inte möjligheten att klara de stora investeringarna själva.

Facit för tillväxten inom branschen 2016 blev hela 7 procent. I januari uppgick den till 8,6 procent¹⁹, i jämförelse mot en relativ svag nivå i början av förra året, se diagram 9.

Efterfrågan på privat driven vård och omsorg kan också ha ökat på grund av historiskt stor brist på personal inom offentligt driven verksamhet. Enligt Arbetsförmedlingens undersökning hösten 2016 hade två av tre offentliga arbetsgivare brist på arbetskraft. Det är den högsta nivå som har uppmätts för offentliga verksamheter sedan 2005. Bristen på utbildad arbetskraft är störst inom landstingen, där i stort sett samtliga sjukvårdsinstitutioner rapporterar om rekryteringssvårigheter. Även inom kommunerna är personalbristen hög. Andelen kommunala verksamheter som upplevt svårigheter att rekrytera har ökat från en andel på 40 procent 2013 till drygt 70 procent hösten 2016. Av de kommunala verksamheterna har grundskolan och förskolan allra svårast att rekrytera, men bristen på arbetskraft stiger tydligt inom samtliga kommunala områden.²⁰

Efterfrågan på privat driven vård och omsorg kan också ha ökat på grund av historiskt stor brist på personal inom offentligt driven verksamhet. Enligt Arbetsförmedlingens undersökning hösten 2016 hade två av tre offentliga arbetsgivare brist på arbetskraft. Det är den högsta nivå som har uppmätts för offentliga verksamheter sedan 2005. Bristen på utbildad arbetskraft är störst inom landstingen, där i stort sett samtliga sjukvårdsinstitutioner rapporterar om rekryteringssvårigheter. Även inom kommunerna är personalbristen hög. Andelen kommunala verksamheter som upplevt svårigheter att rekrytera har ökat från en andel på 40 procent 2013 till drygt 70 procent hösten 2016. Av de kommunala verksamheterna har grundskolan och förskolan allra svårast att rekrytera, men bristen på arbetskraft stiger tydligt inom samtliga kommunala områden.²¹

Personalbristen påverkar också privata utförare, men i mindre utsträckning. Privat driven vård och omsorg har lägre sjukfrånvaro och mer nöjda medarbetare.²² I primärvården har privata utförare lättare att rekrytera och behålla läkare än de offentliga.²³

¹⁹ Denna siffra är enligt kalenderkorrigerad produktion, dvs. effekter på produktionen av skillnader i antal arbetsdagar mellan år har rensats bort.

²⁰ Se Arbetsförmedlingen, *Var finns jobben? Bedömning för 2017*, februari 2017.

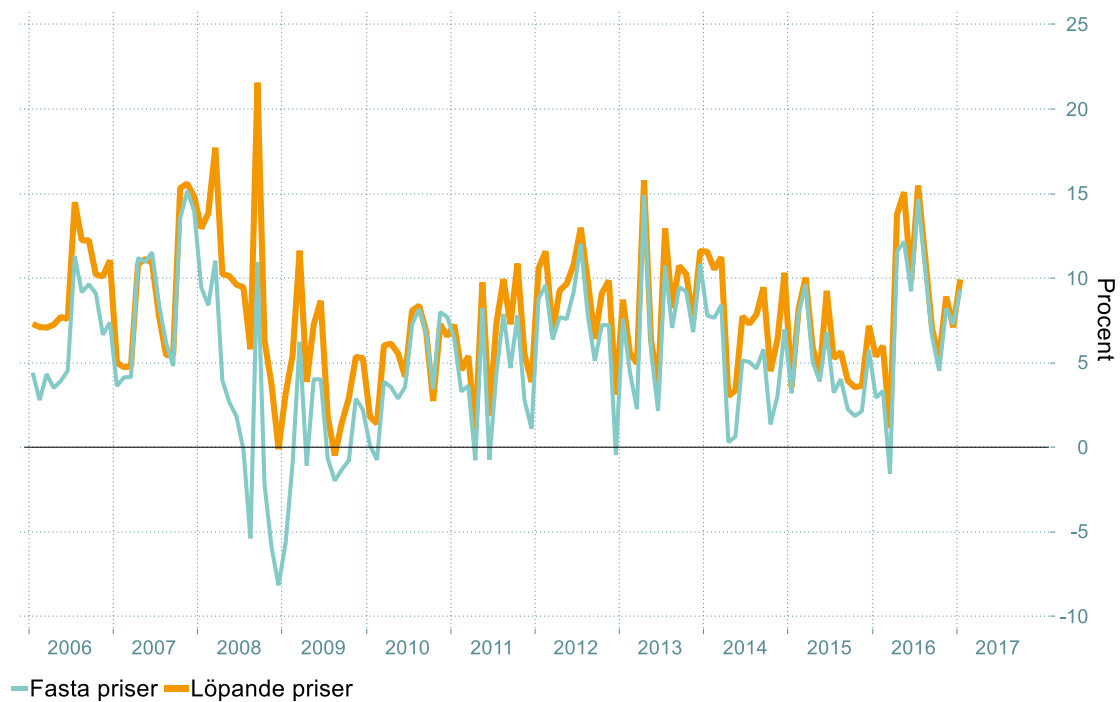
²¹ Se Arbetsförmedlingen, *Var finns jobben? Bedömning för 2017*, februari 2017.

²² ”Svenskt Kvalitetsindex och Sveriges Företagshälsor (2016). Jobbhälsobarometern 2016. Se även Sjukfrånvaron: SCB (2016) Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier. Avser data från 2014.

²³ Se Läkaromsättningen: Angelis, Häger, Glenngård, Jordahl (2016) Att styra en vårdcentral. Hur går det till och vad kan förbättras? SNS förlag.

Diagram 9: Produktionstillväxt för privat hälso- och sjukvård samt omsorg, löpande respektive fasta priser

12-månaderstakt

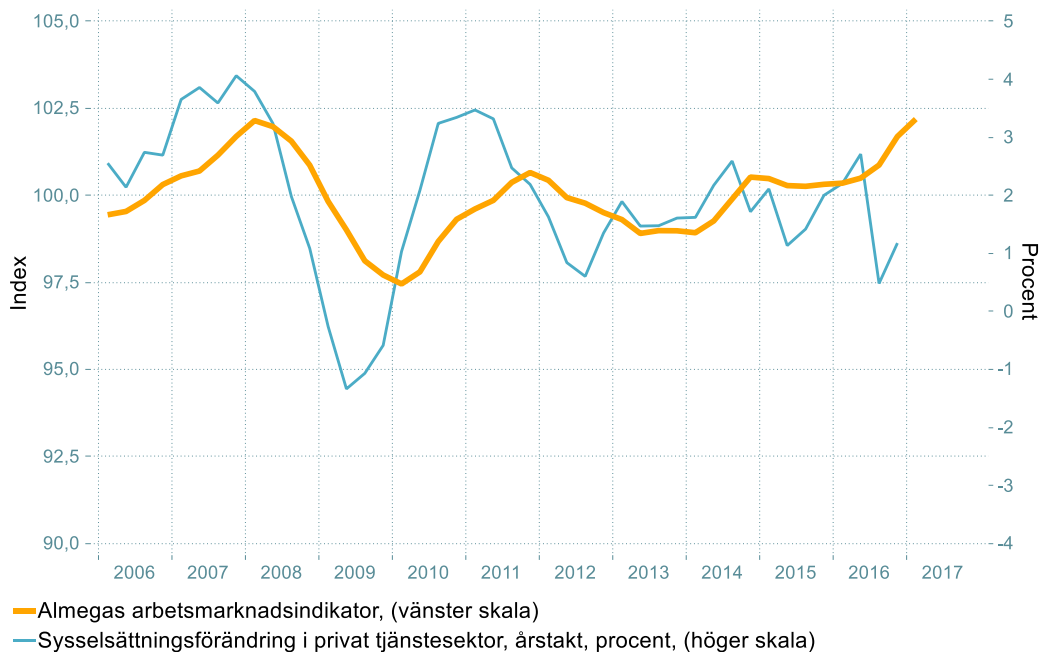
Källa: SCB, Macrobond.

3 Arbetsmarknadsindikatorn

3.1 Vakansgraden i privat tjänstesektor på historiskt hög nivå

Almegas arbetsmarknadsindikator bygger från och med första kvartalet 2017 på nya och uppdaterade skattningar.²⁴ Indikatorn pekar på att sysselsättningstillväxten i den privata tjänstesektorn kommer att fortsätta att stärkas under första kvartalet 2017, se diagram 10. Vi får gå tillbaka till första kvartalet 2008, dvs. strax innan inledningen av finanskrisen under andra halvåret 2008, för att hitta en så stark signal i den nya arbetsmarknadsindikatorn på att tjänsteföretagen i privat sektor behöver öka sin personalstyrka. Då låg arbetsmarknadsindikatorn en bra bit över det historiska genomsnittet för tjänstesektorns sysselsättningstillväxt, som motsvarar indexvärdet 100, se diagram 10. Nu har Almegas indikator nått en lika hög nivå som innan finanskrisen, alltså, lika högt över det historiska genomsnittet.

Diagram 10: Almegas nya arbetsmarknadsindikator t.o.m. första kvartalet 2017 (index) och faktisk sysselsättningstillväxt i den privata tjänstesektorn t. o. m. fjärde kvartalet 2016 (procent)

Källa: Almegas, Konjunkturinstitutet (KI-barometern), SCB, Macrobond.

²⁴ Almegas arbetsmarknadsindikator bygger likt tidigare på uppgifter om företagens anställningsplaner samt uppgifter om brist på arbetskraft, som hämtats från Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer. Almegas indikator baseras på en skattning mot utfallet för sysselsättningens tillväxt inom den privata tjänstesektorn enligt de svenska nationalräkenskaperna från SCB. Till och med första kvartalet 2017 är skattningarna nya och uppdaterade. Indexvärdet 100 anger det historiska genomsnittet för indikatorn baserat på det skattade sambandet från och med år 2005. Se vidare på sidan 4.

Den faktiska utvecklingen av sysselsättningen i den privata tjänstesektorn har dock varit klart svagare än vad indikatorn pekat på sedan 2015, med undantag för den överraskande starka tillväxten under främst det andra kvartalet 2016. Under tredje kvartalet förra året bromsade däremot sysselsättningstillväxten in till 0,5 procent i årstakt. Fjärde kvartalet 2016 tog den faktiska sysselsättningstillväxten förvisso mer fart än kvartalet innan, i linje med indikatorn, och uppgick till 1,2 procent,²⁵ men den faktiska ökningen av sysselsättningen är ändå betydligt lägre än vad arbetsmarknadsindikatorn pekar på. Indikatorns oförmåga att pricka den faktiska utvecklingen reflekterar det extraordinära läge som den privata tjänstesektorn nu befinner sig i, där företagen har stora förhoppningar om att anställa men där utbudet av eftersökta kompetenser är otillräckligt.

Under fjärde kvartalet 2016 var 26 000 fler personer sysselsatta i den privata tjänstesektorn jämfört med motsvarande kvartal 2015.²⁶ Det är branschgruppen företagstjänster som står för en klar majoritet av jobbtillväxten. Ökningen av antalet sysselsatta mellan fjärde kvartalet 2015 och fjärde kvartalet 2016 var 23 000 inom dessa branscher - som fjärde kvartalet utgjorde ca 32 procent av de sysselsatta inom privat tjänstesektor - och består av telekomföretag, datakonsulter och programvaruproducenter, företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, uthyrning, bemanningsföretag, fastighetsservice, resetjänster, säkerhetstjänster och andra stödtjänster, se diagram 11.

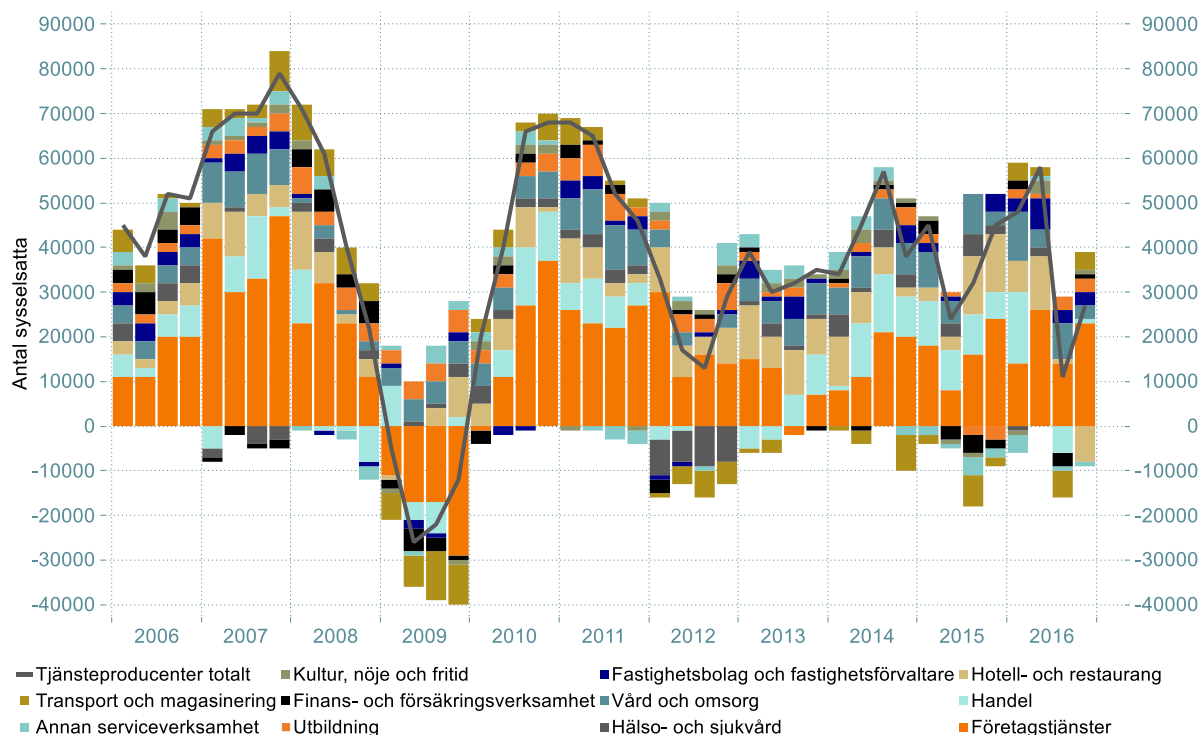
I SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik (KS) redovisas antal sysselsatta på en finare branschnivå än i nationalräkenskaperna. Enligt KS-statistiken är det framför allt bemanningsföretagen som har dragit upp antalet sysselsatta inom företagstjänster de senaste kvartalen. Fjärde kvartalet 2016 uppskattas att antalet sysselsatta inom bemanningsföretag ökade med dryga 15 procent jämfört med fjärde kvartalet 2015, motsvarande hela 12 000 anställda. Under tredje kvartalet låg årstakten ännu högre, omkring 20 procent eller knappt 15 000 fler anställda. Branschen möter för närvarande en stark efterfrågan på sina tjänster, vilket tycks ha överraskat företagen inom branschen, se vidare avsnitt 2.2.

Inom branschen arkitektkontor och tekniska konsulter, som sysselsätter ungefär lika många individer som bemanningsbranschen, var ökningen i antal anställda från fjärde kvartalet 2015 till fjärde kvartalet 2016 klart magrare, cirka 2 000 personer. Bland programvaruproducenter och datakonsulter, som också väger lika tungt, backade antalet anställda med en procent i årstakt enligt KS-statistiken.

²⁵ Enligt SCB, nationalräkenskaperna till och med fjärde kvartalet 2016, 28 februari 2017.

²⁶ Enligt SCB, nationalräkenskaperna, ej säsongrensats.

Diagram 11: förändring av antal sysselsatta bland privata tjänsteproducenter, årstakt

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond.

Inom hotell- och restaurang minskade antalet sysselsatta med 8000 individer i årstakt under fjärde kvartalet 2016. Det hänger sannolikt ihop med att hushållens konsumtion av dessa tjänster, och omsättningen i branschen, mattades av mot slutet av fjolåret, se vidare avsnitt 2.2. Övriga tjänstebranscher bidrog positivt, men i relativt liten utsträckning, till sysselsättningstillväxten under det fjärde kvartalet, se diagram 11.

För helåret 2016 ökade antalet sysselsatta i hela ekonomin med i genomsnitt 81 000 individer jämfört med 2015.²⁷ Kommunerna och byggindustrin överraskade de flesta bedömare och ökade sysselsättningen mer än väntat. Privat tjänstesektor bidrog med en ökning på 36 000 fler sysselsatta 2016, vilket var lägre än Almegas redan förhållandevis försiktiga prognos på 44 000.²⁸ Första halvåret 2016 blev överraskande starkt med en motsvarande ökning på 53 000. Den inbromsning i sysselsättningstillväxten inom privat tjänstesektor som Almega flaggat för tidigare slog dock till under andra halvåret 2016. Då bromsade ökningstakten ned till endast 19 000 fler sysselsatta i den privata tjänstesektorn jämfört med andra halvåret 2015.

Almega var under förra året mer försiktig i sin prognos över sysselsättningstillväxten i den privata tjänstesektorn, och låg närmare utfallet för helåret än flera andra

²⁷ Enligt SCB, nationalräkenskaperna, 28 februari 2017.

²⁸ Se Almegas konjunkturrapport, november 2016, som finns att hämta på www.almega.se

prognosmakare, exempelvis Konjunkturinstitutet, som räknade med hela 56 000 fler sysselsatta i privat tjänstesektor under 2016 i sin konjunkturrapport från augusti förra året.

Den huvudsakliga förklaring som ligger bakom inbromsning av sysselsättningstillväxten som vi nu ser inom privat tjänstesektor är kompetensbristen, vilket vi under en längre tid lyft i våra rapporter.²⁹ Bakom rådande kompetensbrist ligger den strukturomvandling i ekonomin som pågått under en längre tid. Strukturomvandlingen innebär att efterfrågan på högkvalificerad arbetskraft ökar klart mer relativt efterfrågan på lågkvalificerad arbetskraft.

Utbudet av högkvalificerad arbetskraft kan nu sägas ha nått en kritisk gräns då den rapporterade bristen på arbetskraft från inte minst kunskapsintensiva tjänsteföretag har skjutit i höjden den senaste tiden. Företagen har dammsugit arbetsmarknaden på kompetens och letar nu med ljus och lykta efter arbetskraft, vilket skapar en flaskhals som är en starkt bidragande faktor till att produktionstillväxten i tjänstesektorn bedöms bromsa in under 2017. Företag som klassas som kunskapsintensiva listas i faktarutan nedan på sidan 23.

Andelen företag inom privat tjänstesektor som i Konjunkturinstitutets KI-barometer anger att brist på arbetskraft är det främsta hindret för utökad produktion är nu drygt 30 procent, samma nivå som vid den förra konjunkturtoppen första halvåret 2008 strax innan finanskrisen.

I diagram 12 framgår att andelen företag i tjänstesektorn som anger att de har brist på personal är rekordhög inom flera branscher, såsom datakonsulter, arkitekter och tekniska konsulter och transporter. Andelen totalt inom privat tjänstesektor hålls tillbaka av några branscher där bristen inte är lika omfattande, noterbart inom handeln samt finans- och försäkringsverksamhet.

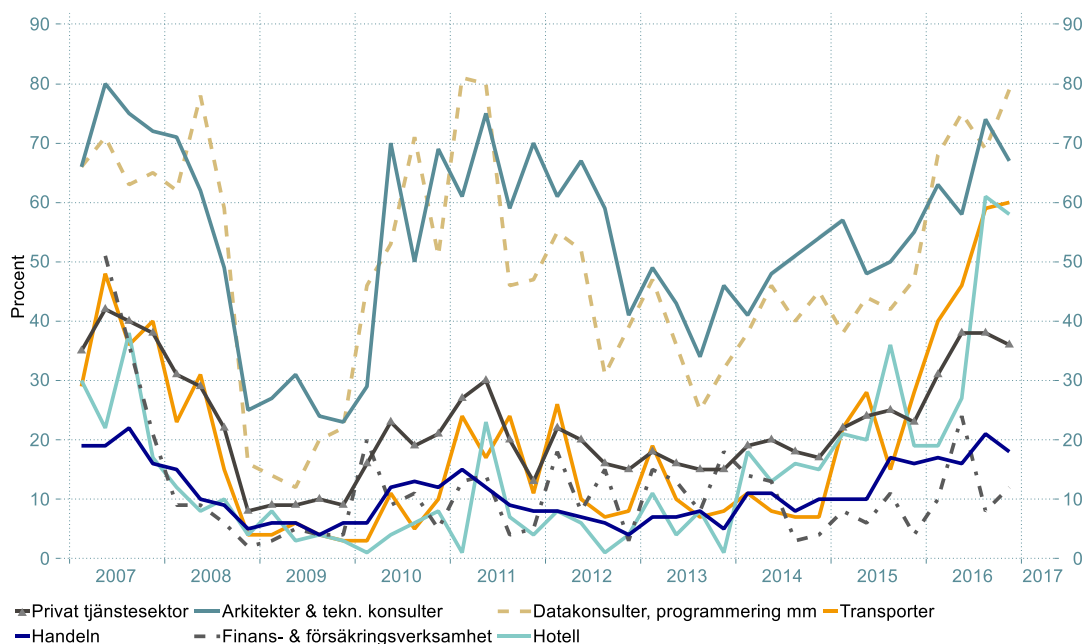
²⁹ Se exempelvis Almegas konjunkturrapporter från maj 2016 eller Tjänsteindikatorn första kvartalet 2015, båda finns att hämta på www.almega.se

Faktaruta: Kunskapsintensiva branscher inom privat tjänstesektor

	SNI-kod
Sjö- och lufttransport	50-51
Informations- och kommunikationsverksamhet	58-63
Finans- och försäkringsverksamhet	64-66
Juridisk, ekonomisk, arkitekt- och teknisk konsultverksamhet samt Forskning och Utveckling	69-72
Reklam och marknadsundersökning, annan konsultverksamhet samt veterinärverksamhet	73-75
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	78
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	80
Utbildning	
Hälso- och sjukvård	86
Vård-, omsorg, sociala tjänster	87-88
Kultur, nöje, fritid	90-93

Enligt Eurostats indelning av Knowledge-intensive Services, branschklassificering enligt NACE Rev. 2, som motsvarar Svensk Näringsgrensindelning (SNI) och SNI-koder enligt ovan.

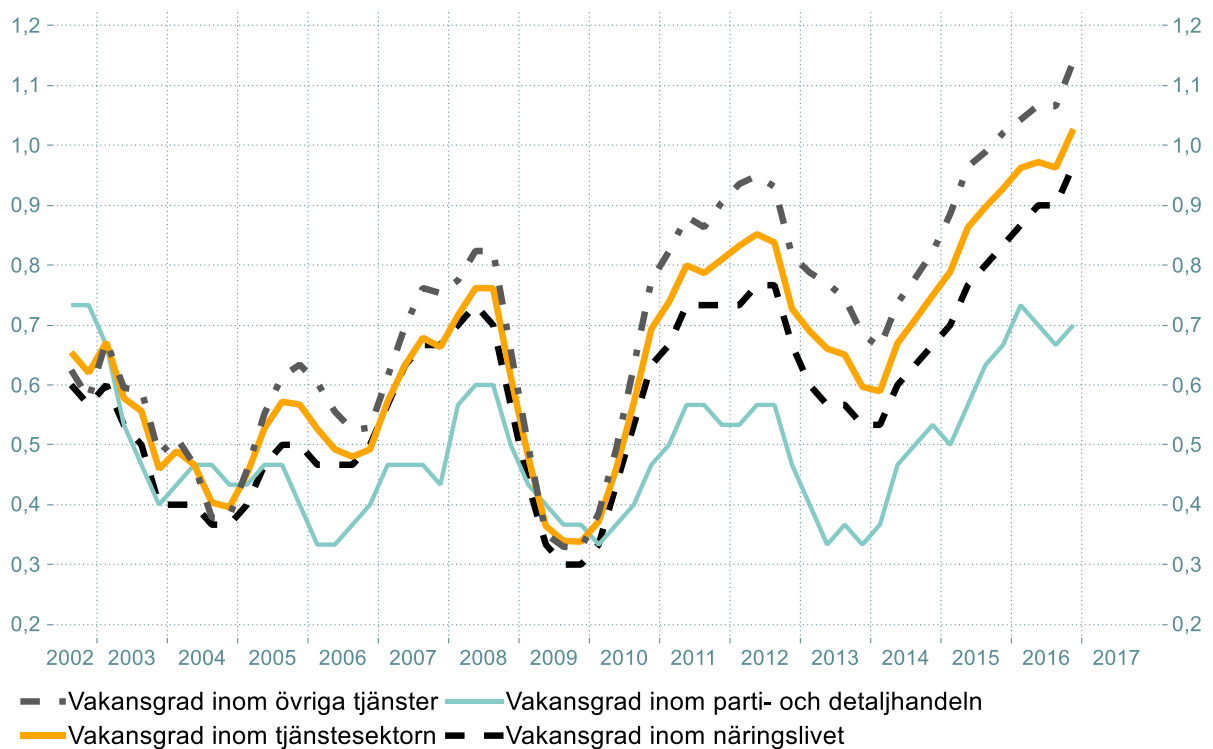
Diagram 12: Andel företag som svarar att de har personalbrist

Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), Macrobond.

Ett annat vanligt mått för att åskådliggöra den relativa bristen på arbetskraft är att se till den så kallade vakansgraden i olika sektorer i ekonomin. Vakansgraden visar andelen lediga jobb i förhållande till antalet anställda i respektive sektor. Inom privat tjänstesektor är nu vakansgraden uppe på en historiskt hög nivå, klart högre än exempelvis under 2008 innan finanskrisen bröt ut (diagram 13). Det syns också en tydlig skillnad mellan sektorerna i näringslivet. Vakansgraden är högre inom privat tjänstesektor än inom näringslivet totalt. Det är främst branschen information och kommunikation med en vakansgrad på hela 2,9 procent som drar upp vakansgraden inom privat tjänstesektor. Gruppen med företag inom juridik, ekonomi, arkitekt- och teknisk konsultverksamhet ligger på 1,7 procent. Det kan jämföras med den betydligt lägre vakansgraden inom gruv- och tillverkningsindustrin, som noterade 0,6 procent under fjärde kvartalet 2016.

Diagram 13: Vakansgrad, sektorer i näringslivet, till och med fjärde kvartalet 2016

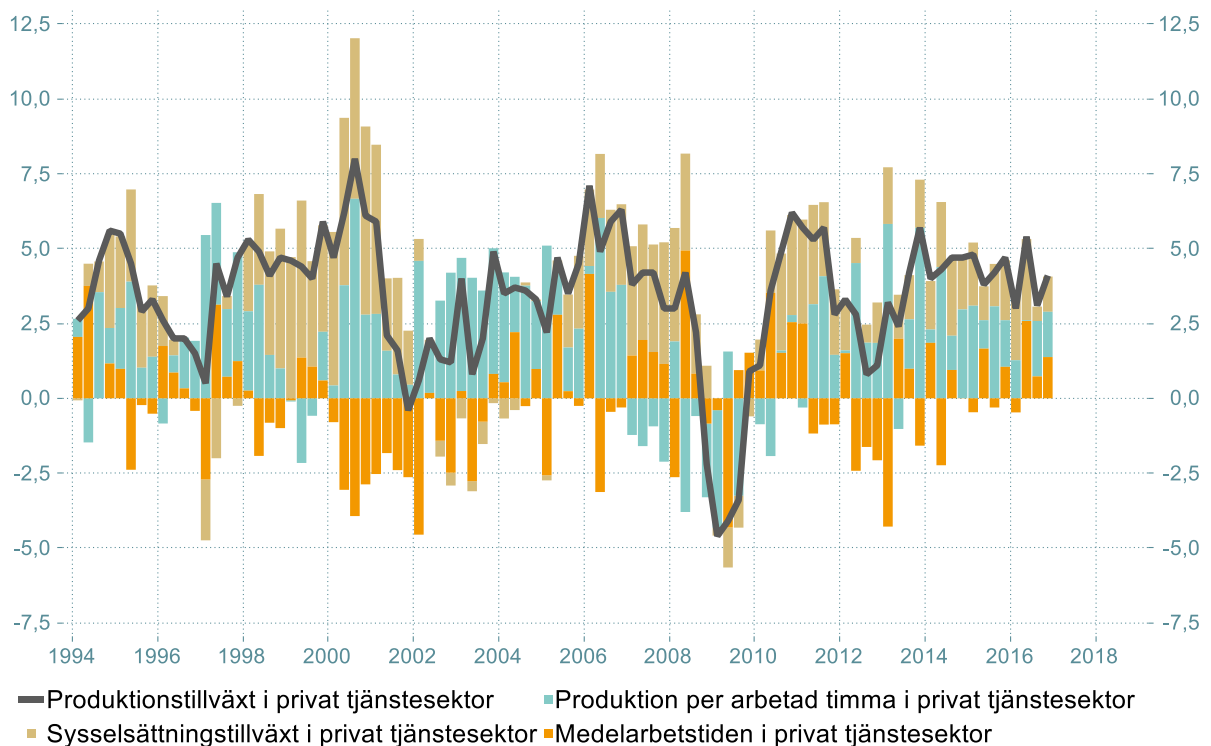

Trots den nuvarande matchningsproblematiken på arbetsmarknaden lyckades företagen i privat tjänstesektor ändå höja sin produktion förra året vilket diskuteras mer utförligt i avsnitt 2. Tillväxten blev starka 4,0 procent för helåret 2016 att jämföra med 3,7 året innan. En tydligt bidragande faktor till detta var att de privata tjänsteproducenterna ökade medelarbetstiden bland den befintliga personalen, en följd av att företagen inte

lyckades rekrytera i den utsträckning de hade behov av. Enligt SCB:s nationalräkenskaper steg medelarbetstiden med 1,1 procent under 2016, att jämföra med 0,5 procent 2015 och 0,1 procent året dessförinnan.

I diagram 14 framgår att det var den ökade medelarbetstiden som höll uppe produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn under fjolåret. Utan den accelererade ökningen av medelarbetstiden från 2015 till 2016 hade produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn stannat på 2,8 procent för 2016, allt annat lika. Även under den förra högkonjunkturen ökade medelarbetstiden kraftigt i samband med stigande bristtal på arbetskraft, och nådde en toppökning 2007. Det året ökade medelarbetstiden med 1,5 procent jämfört med 2006, innan den började dala åren därpå. Samtidigt skedde den ökningen till en nivå på arbetade timmar per sysselsatt som var lägre än den nivå som uppmättes under 2016. Det finns en gräns för hur mycket medelarbetstiden kan öka och sannolikt kan denna inte öka snabbare framöver.

Diagram 14: Produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn samt bidrag från dess tre förklaringsfaktorer räknat i procentenheter

Källa: SCB, (nationalräkenskaperna).

Mot bakgrund av kompetensbristen torde möjligheten för tjänsteföretagen vara liten att under 2017 öka sin produktionstakt genom att öka produktiviteten, dvs anställa personal som producerar mer per arbetad timme. Produktionstakten kan teoretiskt också bli högre genom högre sysselsättningstillväxt, men det skulle givet situationen lite förenklat innebära att anställa personal med lägre kompetens, eller kompetens som inte matchar företagens behov. Effekten av det är svårt att sätta om. Å ena sidan ökar bidraget till produktionstillväxten genom ökad sysselsättningstillväxt, men å andra sidan minskar rimligen bidraget från produktivitetstillväxten.

Almegas tjänsteindikator tyder, som tidigare nämnts, på att privat tjänstesektor nått toppen av konjunkturen under årets första kvartal. Tillväxttakten i tjänstesektorn väntas gradvis bromsa in under 2017, till stor del på grund av det nu klart ansträngda resursutnyttjandet.³⁰

En ytterligare svårighet är att ett växande antal arbetssökande framöver i ännu högre grad kommer att utgöras av lågutbildad arbetskraft. Det är en följd av att en hög andel av det rekordstora antalet nyanlända under 2015 har en låg utbildningsnivå. Nyanlända kommer med i statistiken i SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU) först med cirka 1,5 års fördröjning. Anledningen till fördröjningen är de långa väntetiderna på asyl som innebär att det vistas många nyanlända i landet som inte ännu räknas in i den officiella arbetsmarknadsstatistiken, exempelvis AKU. De nyanlända räknas inte som arbetslösa förrän de inträder i Arbetsförmedlingens etableringsinsats, vilket sker först efter beviljad asyl och ytterligare väntan på programstart. Matchningseffektiviteten riskerar att försämrats ytterligare om inte vägen in på arbetsmarknaden förbättras väsentligt i närtid.

Sammanfattningsvis är det inte storleken på utbudet av arbetskraft i sig som är en trång sektor idag, utan kompetensnivån på den tillgängliga arbetskraften. Arbetslösheten har förvisso fallit under de senaste åren, men mycket långsamt i förhållande till antalet lediga jobb som är uppe på historiskt mycket höga nivåer. 2016 uppgick arbetslösheten till 6,9 procent,³¹ vilket överensstämmer med Almegas prognos både från maj och november förra året.

³⁰ Se Almegas konjunkturprognos från november 2016. Almega kommer vid månadsskiftet april/maj 2017 att presentera en uppdaterad prognos för svensk ekonomi.

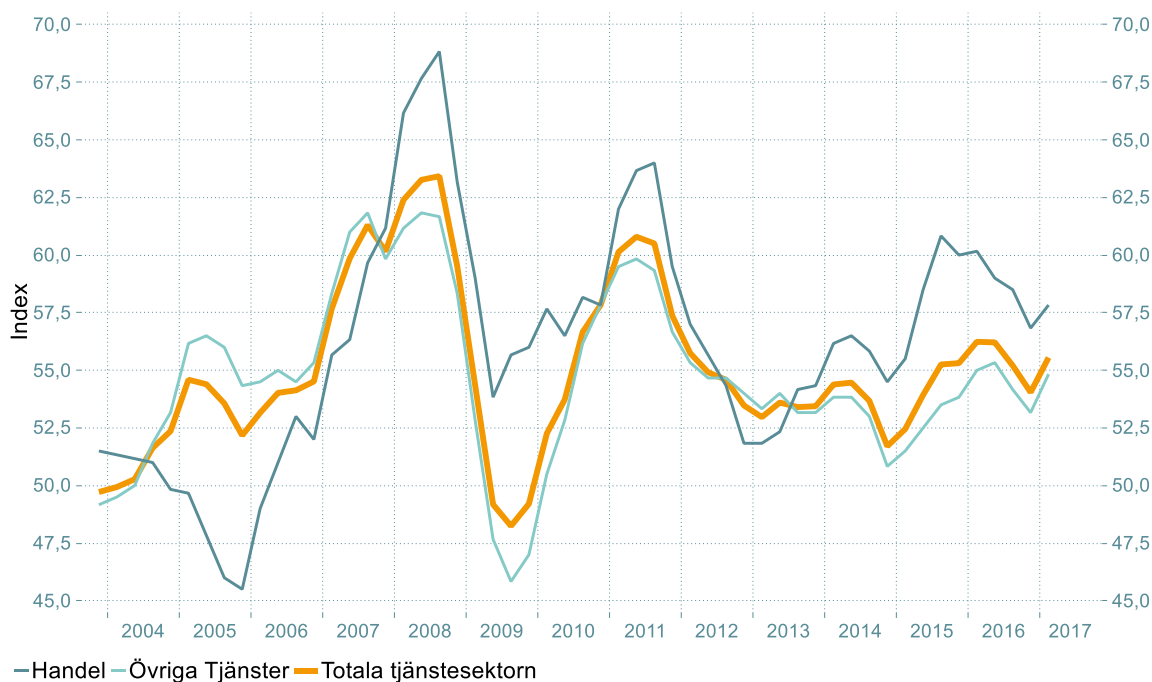
³¹ Enligt SCB:s Arbetskraftsundersökning (AKU).

4 De senaste trenderna för tjänstepriserna i privat sektor

4.1 Prisökningstakten tar lite mer fart under första kvartalet

Almegas prisindikator³² pekar på att ökningstakten av försäljningspriserna inom privat tjänstesektor kan väntas vända uppåt under första kvartalet 2017. Det är fortfarande handeln som främst drar upp prisökningstakten inom den privata tjänstesektorn, även fast prisuppgången inom handeln mattades av under 2016, se diagram 15. Även övriga tjänstenärningar kan väntas växla upp prisökningstakten under första kvartalet 2017 enligt Almegas prisindikator. För dessa övriga tjänstenärningar stiger priserna från en relativt låg nivå jämfört med tidigare perioder av stark produktionstillväxt inom tjänstesektorn. Den faktiska ökningstakten av producentpriserna vände uppåt under fjärde kvartal 2016, enligt SCB:s tjänsteprisindex (TPI)³³, efter att ha bromsat in sedan mitten av 2015. Tjänsteprisindex ligger alltså på en historiskt låg nivå, se diagram 17.

Diagram 15: Almegas prisindikator t.o.m. första kvartalet 2017

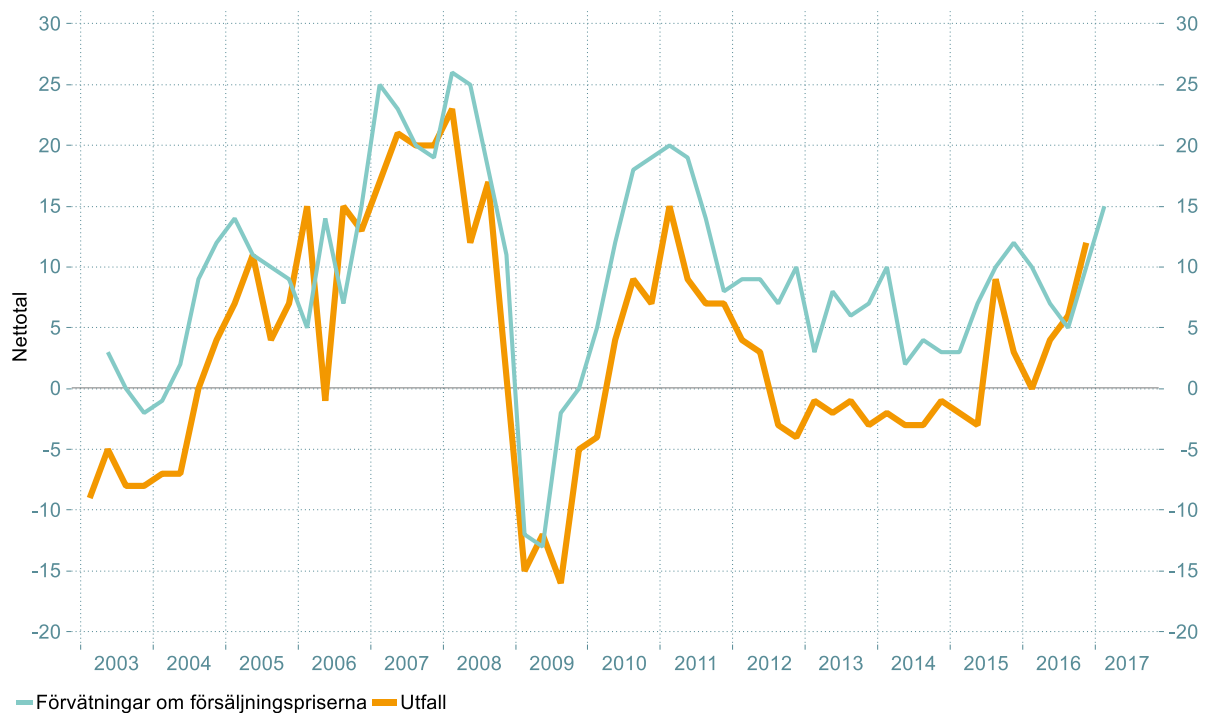
Källa: Almega, KI-barometern.

³² Prisindikatorn visar prisförändringar mellan kvartal och indikerar också det närmaste kvartalets prisutveckling. Den är inget mått på prisnivå utan visar om priserna väntas öka, minska eller vara oförändrade, drygt en månad innan SCB publicerar utfallet för det aktuella kvartalet. Är index över 50 indikerar det en ökning av priserna och under 50 innebär det en nedgång. Ett indexvärde på 50 innebär ungefär oförändrade priser, alltså att andelen som planerar höja priserna är lika stor som andelen som planerar prissänkningar, eller att samtliga angett oförändrade priser.

³³ TPI mäter prisutvecklingen på tjänster producerade i Sverige. TPI motsvarar alltså producentpriser på tjänster. SCB tar fram prisindex per kvartal för en rad tjänster.

Att Almedias prisindikator, som bygger på företagens förväntningar om försäljningspriserna under det närmaste kvartalet, indikerade fortsatt avmattning av prisökningstakten under fjärde kvartalet 2016 - i motsats till det faktiska utfallet enligt TPI - kan ha sin grund i att tjänsteföretagen under en längre period har varit för optimistiska i sina förväntningar. I Konjunkturinstitutets KI-barometer har det från slutet av 2012 synts ett glapp mellan tjänsteföretagens förväntningar om prishöjningar och deras egna uppgifter om faktiskt utfall, som varit klart lägre. Nu tycks företagens förväntningar, efter ett par kvartal av nedreviderade förväntningar, vara mer i linje med utfallet, se diagram 16.

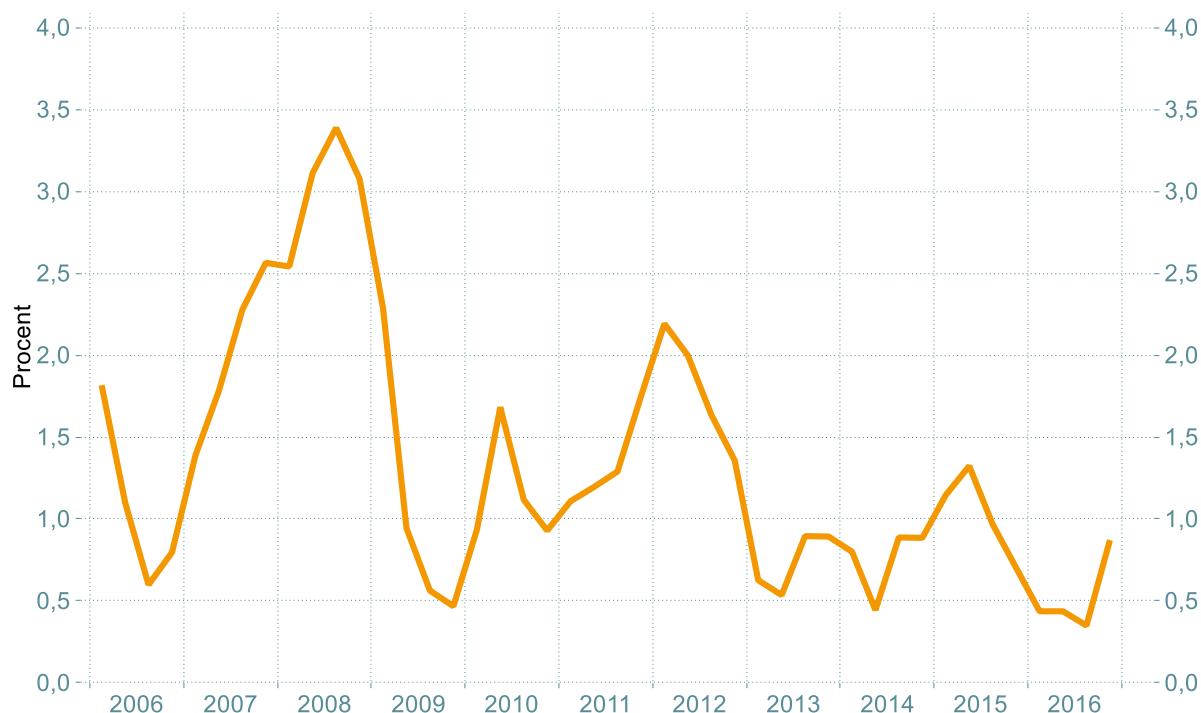
Diagram 16: Förväntningar och utfall för tjänsteföretagens försäljningspriser, säsongsrensade netttotal

Källa: KI-barometern, Macrobond

Prisökningarna inom handeln från 2015, och därpå följande avmattning, kan ha flera förklaringar. Omsättningen inom detaljhandeln består till största delen av importerade produkter. Prisförändringarna inom branschen kan därför förväntas bero på prisutvecklingen för importerade produkter som säljs inom handeln. En försvagning av kronans växelkurs under 2015 drog upp importpriserna och bidrog till prisökningar inom handeln det året. Förra året steg importpriserna ytterligare (i samband med en svagare krona) men prisökningstakten inom handeln bromsade ändå in. En delförklaring till denna inbromsning kan möjligen vara den svagare produktionstillväxten inom detaljhandeln under 2016 (se även avsnitt 2.2). Hushållen ser ut att ha börjat hålla igen på delar av sin konsumtion, särskilt mot slutet av förra året.

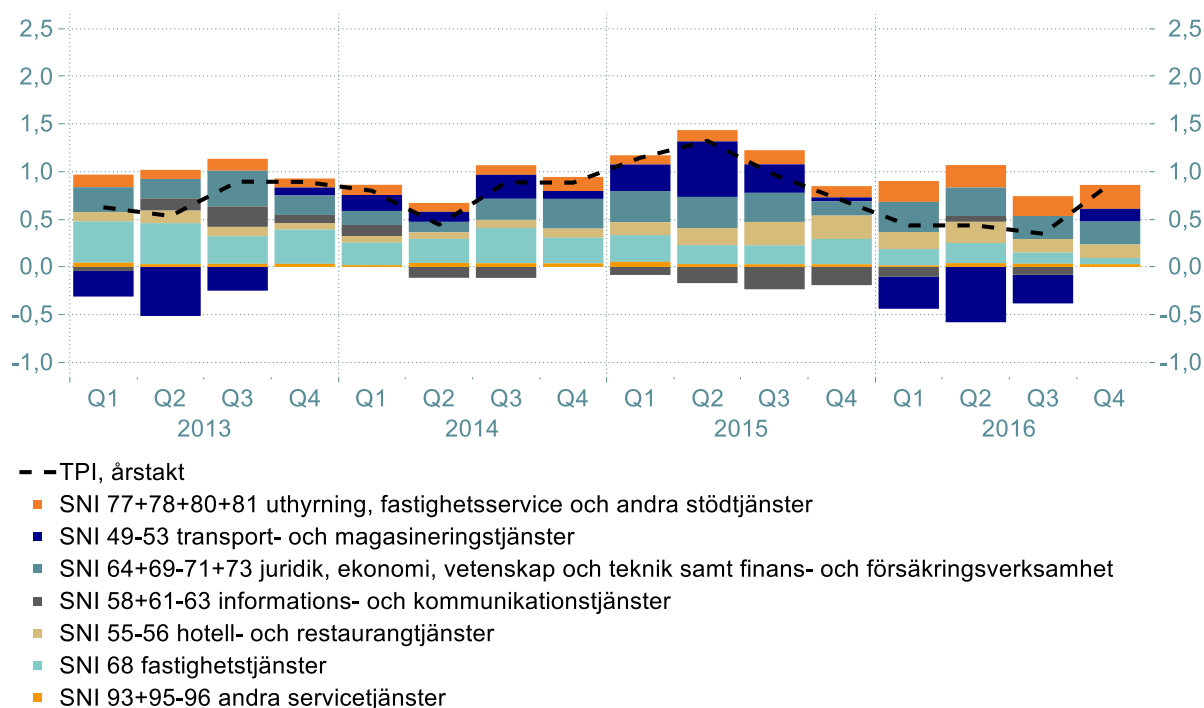
Diagram 17: TPI, årstakt

Källa: Almega, SCB.

Tjänsteprisindex tog som nämnts lite mer fart under fjärde kvartalet 2016, då tjänstepriserna ökade med 0,9 procent i årstakt, att jämföra med det tredje kvartalet då ökningstakten låg på endast 0,3 procent, se diagram 17. I genomsnitt steg TPI med 0,5 procent under 2016 jämfört med 2015. Ökningen mellan tredje och fjärde kvartalet förklaras främst av att den samlade prisökningstakten för företag inom transport- och magasineringstjänster bidrog positivt till TPI totalt sett för första gången sedan fjärde kvartalet 2015. Att priset på olja ökat från inledningen av 2016 har sannolikt bidragit till att, med viss eftersläpning, dra upp priserna på transporttjänster. Bidraget från övriga branscher till utvecklingen av TPI under fjärde kvartalet var däremot fortsatt svagt och i stort sett detsamma som kvartalet innan, se diagram 18.

Diagram 18: Tjänstebranschernas bidrag (procentenheter) till utvecklingstakten i TPI

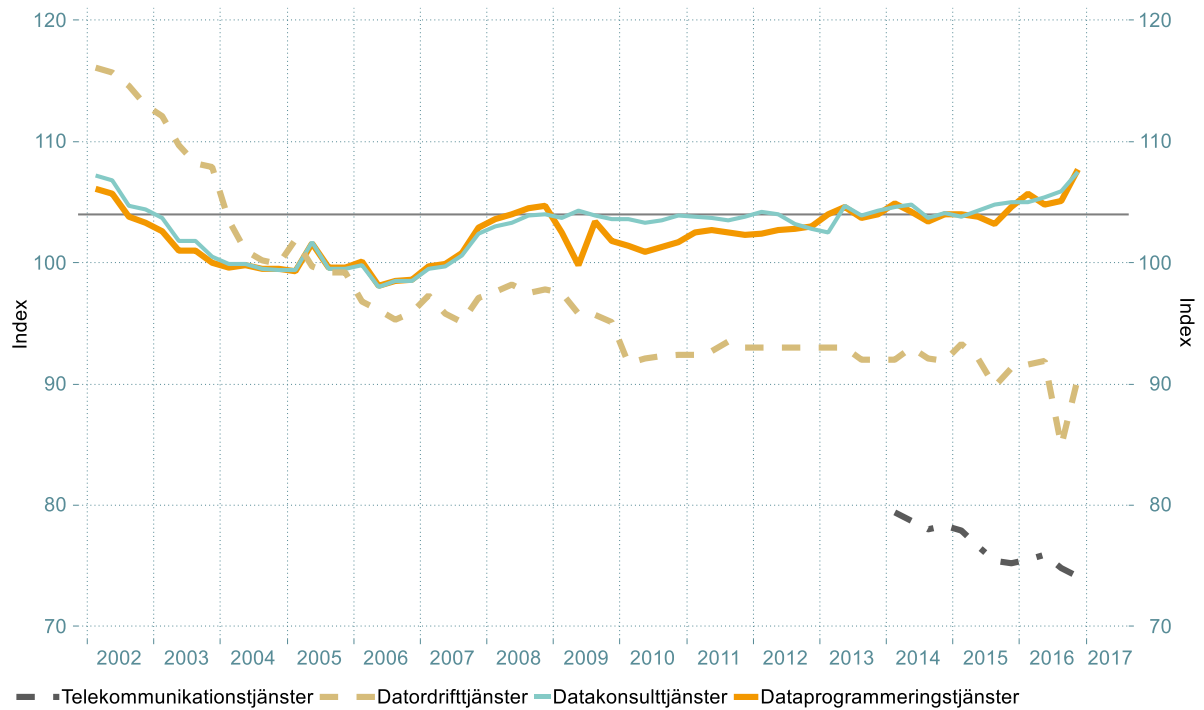

Källa: Almega, SCB, Macrobond.

Inom informations- och kommunikationstjänster låg priserna i genomsnitt still under fjärde kvartalet 2016 jämfört med prisnivån ett år tidigare. Prisbilden är något delad inom branschen. Priserna på telekom och datordrift har fortsatt att utvecklas svagast. Prisökningstakten på datakonsult- och dataprogrammeringstjänster tog lite mer fart under fjärde kvartalet 2016 och ökade med 2,4 respektive 3,0 procent i årstakt, dock från låga nivåer. Prisnivån klättrade därmed över nivån 2008, innan priserna på dessa tjänster föll 2009 i samband med finanskrisen, se diagram 19.

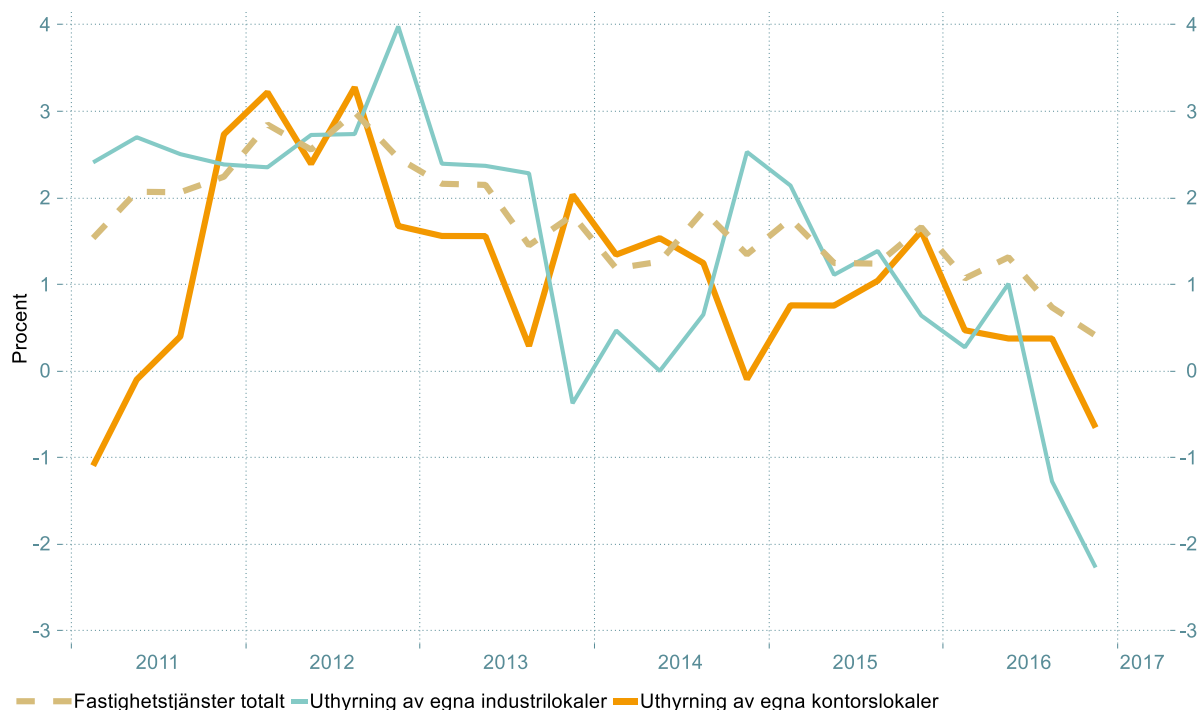
En annan bransch med pressade priser är fastighetstjänster, som bidraget till att tjänsteprisökningarna totalt sett har dämpats under de senaste två åren, se diagram 20. Årstakten för priserna på fastighetstjänster var under fjärde kvartalet 2016 nere på 0,4 procent. Det var främst fallande priser på uthyrning av industrilokaler som bidrog nedåt, men även priset på uthyrning av kontorslokaler, se diagram 20.

Diagram 19: Producentpriser inom informations- och kommunikationstjänster. Index 2005=100

Källa: SCB, Macrobond.

Diagram 20: Producentpriser fastighetstjänster, årstakt

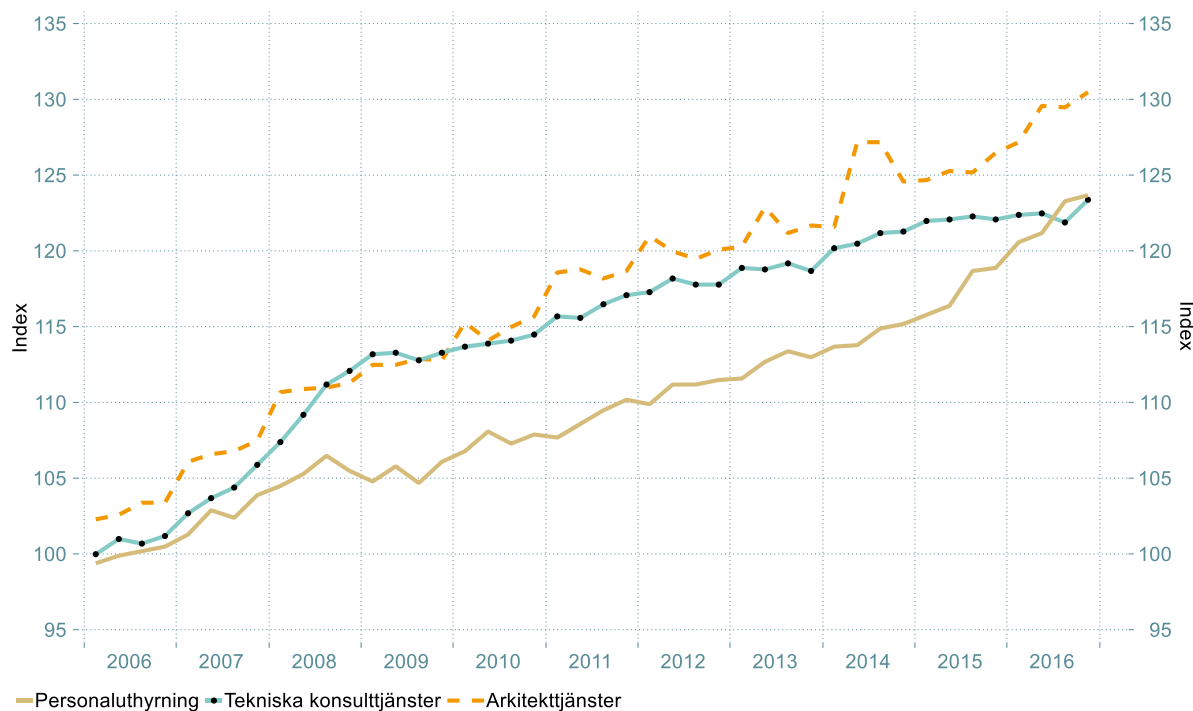
Källa: SCB, Macrobond.

De tekniska konsultföretagen har fortfarande en bra bit kvar till den prisökningstakt som rådde inom branschen före finanskrisen, även fast prisökningstakten tog något mer fart under sista kvartalet 2016 med 1,1 procent i årstakt. Arkitektföretagen har under 2016 höjt priset på sina tjänster i snabbare takt, med i snitt 3,0 procent jämfört med året innan. Ökade uppdrag under 2016 och fortsatt starkt orderläge ligger bakom prisökningarna i branschen, en utveckling branschens företag förväntar sig ska hålla i sig under 2017.³⁴

Ytterligare en bransch som har kunnat höja sina priser i snabbare takt under det senaste året är personaluthyrning, se diagram 21. Den påtagliga kompetensbristen påverkar även branschens utveckling. Det faktum att bemanningsföretagen kan förmedla kompetens som annars är svår att få tag på, bidrar till höjda priser. Bemanningsföretagen höjde sina priser med 4 procent under fjärde kvartalet 2016, vilket också var den genomsnittliga ökningstakten i branschen för helåret 2016.

Diagram 21: Försäljningspriser inom arkitekt- och tekniska konsulttjänster samt personaluthyrning, index 2005=100

³⁴ Se *Investeringssignalen*, februari 2017, Svenska Teknik- och Designföretagen.

Källa: SCB, Macrobond.

4.2 KPI får draghjälp av ökade energipriser

I februari var inflationstakten³⁵ mätt med konsumentprisindex (KPI) 1,8 procent. Det var en ökning jämfört med januari då inflationstakten låg på 1,4 procent.³⁶

Inflationstakten i februari drogs främst upp av högre priser på transporter, en ökning med 4,9 procent i årstakt vilket bidrog med 0,7 procentenheter till KPI totalt sett.

Ökningen berodde främst på högre priser på drivmedel som steg med hela 17,4 procent i februari jämfört med samma månad förra året. Vidare ökade elpriserna med 8,2 procent och bidrog med 0,3 procentenheter till KPI. Högre priser på boende, livsmedel och restauranger stod i stort sett för resten av ökningen av KPI i februari. Fortsatt fallande priser på telekommunikation motverkade uppgången av KPI med 0,2 procentenheter.

Även 12-månaderstakten för KPIF – KPI mätt med fast bostadsränta – ökade i februari och uppmättes till 2,0 procent, att jämföra med ökningstakten i januari på 1,6 procent. Det var den högsta ökningen av KPIF sedan december 2010. Exkluderas energipriserna

³⁵ Inflationstakten syftar på förändringen i KPI under de senaste 12 månaderna.

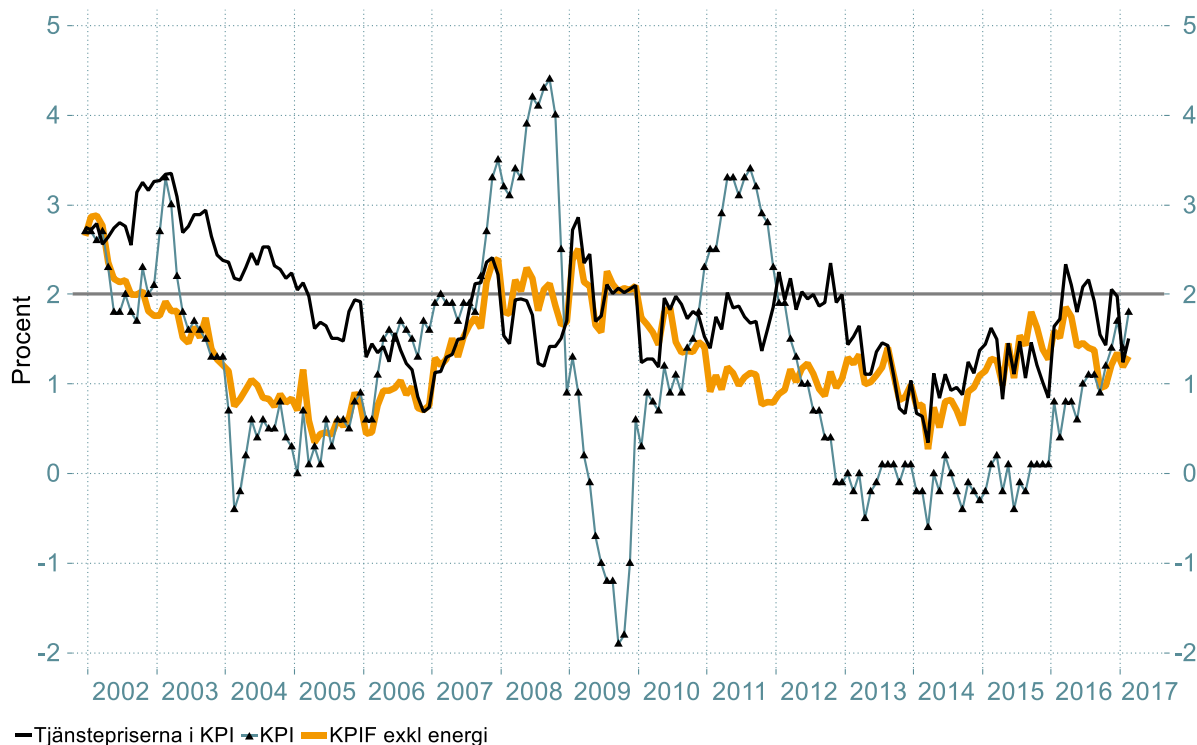
³⁶ Vid varje årsskifte ändras den varukorg som ligger till grund för beräkningen av KPI. Med andra ord uppdateras konsumtionsvikterna för de varor och tjänster som ingår i varukorgen. I år bidrog denna så kallade "korgeffekt" till att månadsförändringen i KPI var 0,1 procentenheter lägre än den annars skulle ha varit mellan december 2016 och januari 2017.

var ökningstakten dock bara 1,3 procent i februari (KPIF exklusive energi), en ökning från 1,2 procent i januari.

Tjänstepriserna i KPI ökade i februari med 1,5 procent, vilket är en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med ökningstakten i januari om 1,2 procent. I december förra året var ökningstakten för tjänstepriserna i KPI hela 2,0 procent. Tillbakagången mellan december och januari grundar sig till största delen på att effekten av det sänkta ROT-avdraget per den 1 januari 2016, som innebar direkt ökade priser på ROT-relaterade tjänster under hela 2016, inte längre påverkar prisförändringar på dessa tjänster då ingen ytterligare förändring har skett i ROT-avdraget i år. Under 2016 bidrog ROT-avdraget med att dra upp tjänstepriserna i KPI med ca 0,3 procentenheter i genomsnitt, ett bidrag som alltså faller bort under 2017 (se ”egna hem: avskrivningar” i diagram 24).

Inflationen har ännu en bit kvar till Riksbankens inflationsmål på 2 procent. Ökningen av inflationen de senaste månaderna har dessutom främst sin grund i tillfälliga effekter från ökade energipriser. Inflationen enligt KPIF exklusive energi utvecklades svagt under 2016, se diagram 22.

Diagram 22: KPI, KPIF exklusive energi samt tjänstepriserna i KPI till och med februari 2017, 12-månaderstakt

Källa: Almega, SCB, Macrobond.

Riksbanken beslutade vid sitt senaste penningpolitiska möte den 14 februari att behålla reporäntan på historiskt låga -0,5 procent, och planerar att höja räntan först under början av 2018. Inflationen förväntas fortsätta att stiga främst genom ett stigande resursutnyttjande i ekonomin, enligt Riksbankens resonemang.³⁷ Almega ställer sig dock tveksam till att det för närvarande starka resursutnyttjandet i ekonomin ska trycka upp priser och även löner enligt tidigare historiska samband på det sätt Riksbanken antar. Mycket tyder på att sambandet mellan högt resursutnyttjande och löne- respektive prisutveckling blivit betydligt svagare under senare år.³⁸

³⁷ Se till exempel protokoll från det penningpolitiska mötet 14 februari 2017, Riksbanken

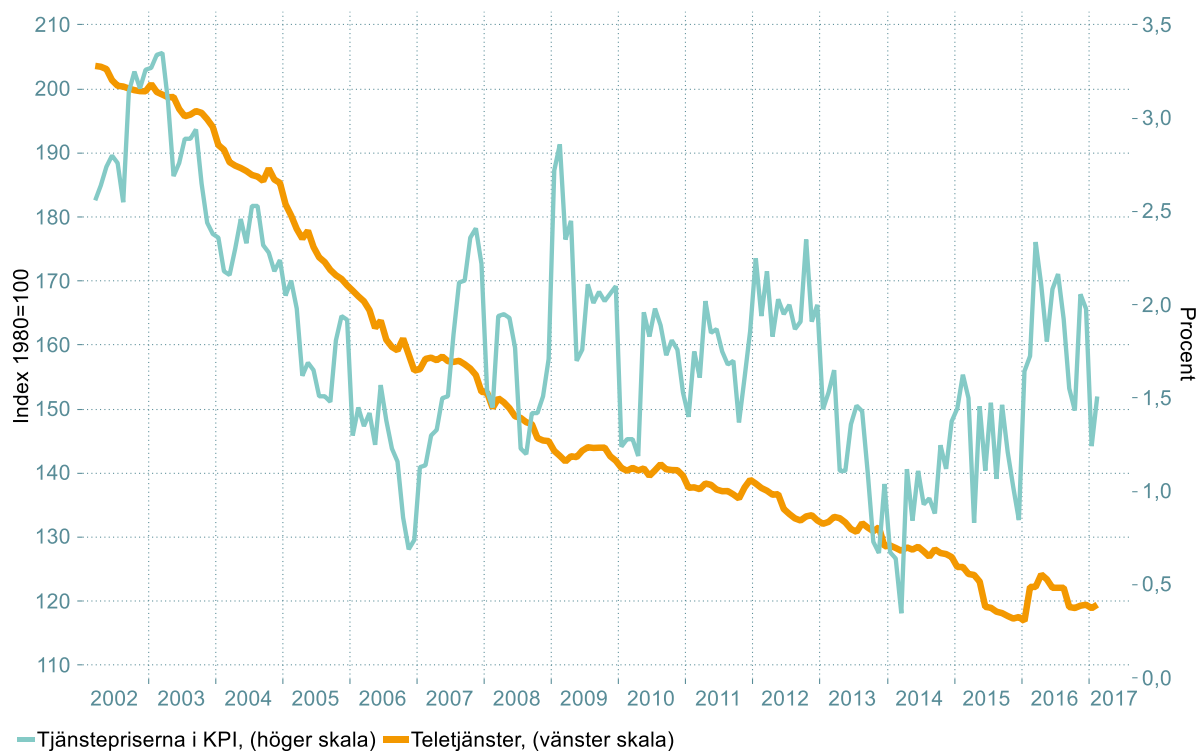
³⁸ Se till exempel <http://www.affarsvarlden.se/kronikor/lena-hagman/gamla-samband-i-en-helt-ny-varld-6830385>

4.3 Tjänstepriserna i KPI bromsar in

Ökningstakten för tjänstepriserna i KPI bromsade in relativt kraftigt i januari (1,2 procent) men steg lite till 1,5 procent i februari. Den genomsnittliga ökningstakten under årets två första månader var 1,4 procent. Under 2016 ökade tjänstepriserna med i genomsnitt 1,9 procent, vilket var mer i linje med den ökningstakt som tjänstepriserna uppvisat historiskt mellan 2000 och 2012 på 2,0 procent. Under perioden 2013-2015 låg ökningstakten dock i genomsnitt på låga 1,1 procent. Observera dock att tjänstepriserna i KPI från och med februari 2016 inte är helt jämförbara med tidigare mätningar eftersom SCB då slutade räkna priserna på mobiltelefoner till tjänstepriserna och började räkna dem till priserna på varor, se vidare nedan.

Tjänstepriserna under 2016 drogs upp av det sänkta ROT-avdraget med ca 0,3 procentenheter samt ytterligare ett par tiondels procentenheter till följd av att SCB i inledningen av 2016 placerade om mobiltelefoner från att ingå i tjänstepriserna, till att tillhöra varupriserna i KPI. Detta fick till följd att index för posten ”teletjänster” fick ett kraftigt lyft under 2016, då det kontinuerligt fallande priset på mobiltelefoner nu inte längre ingick i tjänstepriserna. Under 2017 kommer det leda till en lägre prisökning från posten teletjänster jämfört med under 2016. Med detta i åtanke var ökningstakten för tjänstepriserna i KPI på 1,9 procent under fjolåret sannolikt snarare ett tillfälligt avsteg från den lägre prisökningstakt för tjänstepriserna som vi sett sedan 2013, och som återkom under januari och februari i år, se diagram 23.

Diagram 23: Tjänstepriserna som ingår i KPI (årstakt) och teletjänster (index)

Källa: Almega, SCB, Macrobond

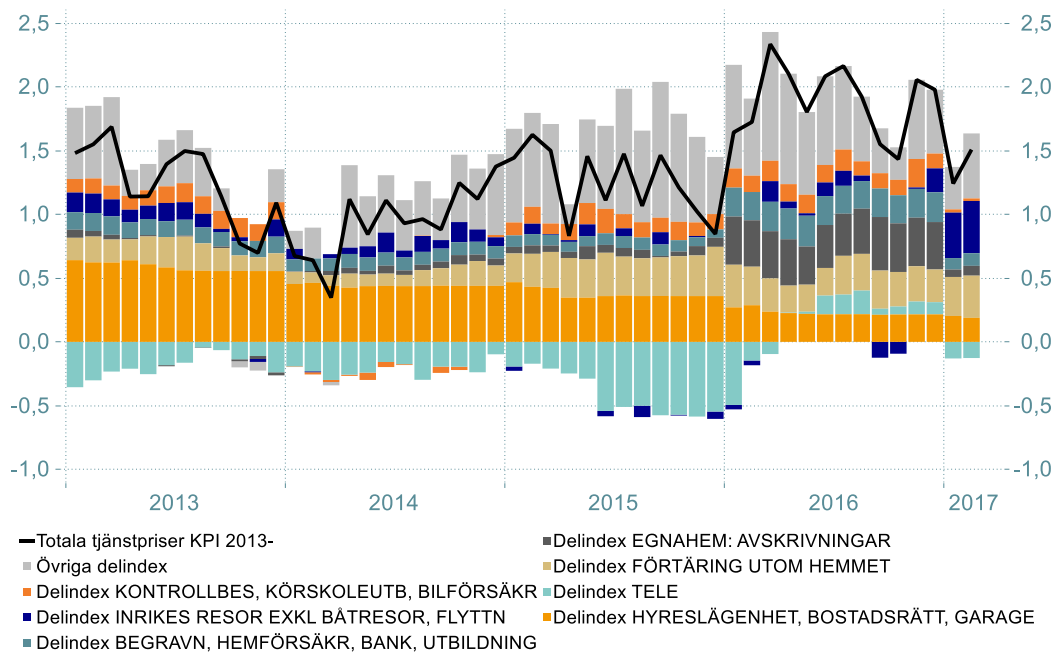
Bland övriga tjänstepriser bidrog posten som innehåller diverse bilrelaterade tjänster knappt alls till ökningen av tjänstepriserna i februari, vilket huvudsakligen beror på att trängselskatterna höjdes förra året och då drog upp tjänstepriserna med drygt 0,1 procentenhet i genomsnitt. En motsvarande höjning har inte skett i år, varför bidraget från posten nu är nära noll (se posten ”kontrollbesiktning, körskoleutbildning, bilförsäkring” i diagram 24).

I september 2016 infördes RUT-avdrag för flyttjänster. Priset på dessa tjänster har minskat med ca 40 procent enligt KPI. Det har bidragit med -0,1 procentenhet till tjänstepriserna totalt sett sedan införandet, så även hittills under 2017. Höjda priser på lokaltrafik (7 procent) samt järnvägsresor (13 procent) i februari drar däremot upp tjänstepriserna med 0,3 procentenheter varför det delindex som samlar alla dessa tjänster (posten ”inrikes resor exklusive båtresor, flyttjänster” i diagram 24) ger ett positivt bidrag till tjänstepriserna i KPI i februari. Utrikes resor var den post som drog ned tjänstepriserna mest i januari, 0,2 procentenheter. SCB har infört en ny mätmetod för utrikes flygresor vilket gör mätningarna mer volatila.³⁹ Ett uppsving kommande

³⁹ SCB skriver följande om ändringen av metod på sin webbplats: ”Från 2017 ändras hanteringen av säsongsmässiga priser för charterresor. Den nya metoden följer rekommendationer från Eurostat och innebär huvudsakligen att prisutvecklingen för resor som inte säljs under vissa perioder på året (är ur

månader vore därför inte överraskande. Restaurangpriserna fortsätter att öka starkt, med 3 procent i årstakt, och drog upp tjänstepriserna med 0,3 procentenheter i februari.

Diagram 24: Bidrag (procentenheter) per månad till de totala tjänstepriserna i KPI

Källa: Almega, SCB.

almega

säsong) representeras av prisutvecklingen för resor som finns tillgängliga (är i säsong).” Tidigare användes det senast noterade priset för en resa i säsong under perioden som resan är ur säsong.